

SEANCES DU VENDREDI 13 JANVIER 1989
VERGADERINGEN VAN VRIJDAG 13 JANUARI 1989

ASSEMBLEE
PLENAIRE VERGADERING

SEANCE DU SOIR
AVONDVERGADERING

SOMMAIRE:

PROJET DE LOI SPECIALE (Discussion):

Projet de loi spéciale relative au financement des Communautés et des Régions.

Discussion générale (Reprise). — *Orateurs*: MM. De Bondt, Barzin, Van Hooland, Hatry, M. Dehaene, Vice-Premier ministre et ministre des Communications et des Réformes institutionnelles, p. 1300.

INHOUDSOPGAVE:

ONTWERP VAN BIJZONDERE WET (Beraadslaging):

Ontwerp van bijzondere wet betreffende de financiering van de Gemeenschappen en de Gewesten.

Algemene beraadslaging (Hervatting). — *Sprekers*: de heren De Bondt, Barzin, Van Hooland, Hatry, de heer Dehaene, Vice-Eerste minister en minister van Verkeerswezen en Institutionele Hervormingen, blz. 1300.

PRESIDENCE DE M. TOUSSAINT, PREMIER VICE-PRESIDENT
VOORZITTERSCHAP VAN DE HEER TOUSSAINT, EERSTE ONDERVOORZITTER

Le procès-verbal de la dernière séance est déposé sur le bureau.
De notulen van de jongste vergadering worden ter tafel gelegd.

La séance est ouverte à 20 h 5 m.
De vergadering wordt geopend te 20 h 5 m.

ONTWERP VAN BIJZONDERE WET BETREFFENDE DE
FINANCIERING VAN DE GEMEENSCHAPPEN EN DE
GEWESTEN*Hervatting van de algemene beraadslaging*PROJET DE LOI SPECIALE RELATIVE AU FINANCEMENT
DES COMMUNAUTES ET DES REGIONS*Reprise de la discussion générale*

De Voorzitter. — Wij hervatten de algemene beraadslaging over het ontwerp van bijzondere wet betreffende de financiering van de Gemeenschappen en de Gewesten.

Nous reprenons la discussion générale du projet de loi spéciale relative au financement des Communautés et des Régions.

Het woord is aan de heer De Bondt.

De heer De Bondt. — Mijnheer de Voorzitter, mijn uiteenzetting zal zo bondig mogelijk zijn, in acht genomen het belang van het ontwerp dat thans het voorwerp uitmaakt van de bespreking in de Senaat. Mijn betoog behandelt eerst het tijdschema dat tot de behandeling in de openbare vergadering heeft geleid, daarna herhaal ik ten overvloede nog eens wat ik bij de aanvang van mijn uiteenzettingen inzake de grondwetgevende activiteiten te berde heb gebracht en dan breng ik enkele vragen aan de orde over de werkzaamheden met betrekking tot de werking van het tweekamerstelsel. Tussendoor zal ik nog enkele aangelegenheden aanduiden waarover ik het niet zal hebben en om te eindigen zal ik nog spreken over onderwijsaangelegenheden, meer bepaald het pakket aan middelen dat via dotaties aan het onderwijs wordt toegekend. Nadat ik al deze overwegingen ten beste zal hebben gegeven zal ik nagaan of er aanleiding bestaat om dit ontwerp alsnog in de Senaat te amenderen, of daartoe mogelijkheden bestaan en of ik in staat zal zijn daartoe enkele suggesties te formuleren.

Zo kom ik tot het eerste gedeelte van mijn betoog. Ik constateer dat de regering aan het huidige regeringsprogramma inzake de financiering van Gemeenschappen en Gewesten heel wat tijd heeft willen besteden. Reeds op 20 april 1988 werden de besprekingen aangevat en kwamen de eerste simulaties uit de computer. Zo werd het systeem vastgelegd, waarvan wij vandaag via de bijlagen het resultaat kunnen bestuderen. De regering heeft het ontwerp op 3 december 1988 in de Kamer aangenomen. Ik bekribbel niet op het aantal dagen dat de besprekingen hebben gevergd. De moeilijkheidsgraad van dit ontwerp is evenredig met de tijd die de regering zich heeft gegund om de ontwerp teksten op papier te zetten, mits het inwinnen van het advies van de Raad van State.

De besprekingen in openbare vergadering van de Senaat zijn op 10 januari 1989 aangevat. Het verslag van de bevoegde commissie van de Senaat, met vermelding van het resultaat van de eindstemming, is mij toegekomen de dag nadat de Kamer het ontwerp op 9 januari had goedgekeurd.

Overigens heb ik vandaag, 13 januari bij prille dag op mijn bank de bijlagen gevonden, zodat ik in het bezit ben van alle documenten van het voorbereidend werk in Kamer en Senaat en bijgevolg mijn duit in het zakje kan doen.

De tijd die de regering zich heeft gegund voor dit ontwerp kan evenredig met het belang van het ontwerp worden genoemd. De vraag rijst of de tijd die beide Kamers zich hebben gegund ook dienovereenkomstig is uitgemeten. Dit is geen kritiek ten aanzien van de meerderheid, noch van de oppositie. Dit is een kritiek gericht tot de hele Senaat. Ik begrijp niet hoe het mogelijk is dat men een ontwerp met een dergelijke draagwijdte in de commissie bespreekt op het ogenblik dat de andere wetgevende Kamer daaromtrent nog geen beslissing heeft genomen. Het feit dat ik mij daarover verwonder, doet mij vermoeden dat ik een geïsoleerd standpunt inneem, wat sommigen zal doen besluiten dat ik mij buiten de werkelijkheid bevind. Dat wil ik niet aanvaarden. Ik hecht zeer veel belang aan de goede werking

van het tweekamerstelsel en dit heeft maar betekenis wanneer het wetgevend werk in dialoog met de openbare opinie gebeurt. De ene perscommentaar na de andere had het over de grote onverschilligheid van het publiek ten opzichte van wat zich rond de staatsvorming in de ruime zin van het woord afspeelt. Ook het Parlement draagt hier een stuk verantwoordelijkheid.

Nu behandel ik het tweede deel van mijn uiteenzetting. Waar zijn wij vandaag als grondwetgevende vergadering mee bezig? Wij kennen de lijst van de grondwetsartikelen die voor herziening vatbaar zijn verklaard. Wij weten in welk kader deze herziening moet gebeuren. Wij weten dat België na meer dan 150 jaar behoefte heeft aan een nieuwe Grondwet, niet aan oplassingen van een Grondwet die in 1831 waardevol en merkwaardig was.

Het blijft mijn standpunt dat wij de verkeerde weg zijn opgegaan. Wij dienden eerst op een samenhangende wijze de artikelen van de Grondwet te wijzigen zodat de bevolking, wijzelf en de regering *im grossen Ganzen* een beeld hadden van het nieuwe België waarvoor een nieuwe grondwettelijke onderbouw nodig is. Zo is het niet gegaan. De aanpak is ambachtelijk geweest. Dit wetsontwerp is alleen een uitvloeisel van de wijziging vorig jaar van vier grondwetsartikelen. Deze werkwijze houdt grote risico's in. De drie grondwetgevende vergaderingen waarvan ik vroeger de eer had deel uit te maken werden telkens voortijdig afgebroken. Redenen extern aan de grondwetgevende activiteit kunnen ook aan deze grondwetgevende vergadering voortijdig een einde maken.

Het zijn niet de beschouwingen die ik daar vandaag aan wijd die enige verandering zullen teweegbrengen. Ik ben realist genoeg om te weten dat ik vanop deze tribune daarin geen verandering kan aanbrengen, want — en dit brengt mij tot het derde deel van mijn betoog — de meerderheid die de regering steunt blijkt voldoende representatief, ook kwantitatief, om dit ontwerp ongewijzigd goed te keuren.

Indien morgen of maandag de Senaat dit ontwerp ongewijzigd aanneemt, wordt het «nulkamerstelsel» geïnstitutionaliseerd. Ik zeg dit met al mijn ervaring en inzicht, evenwel zonder enig autoriteitsargument. Ik beklemtoon dat ik het niet noodzakelijk beter weet dan de andere parlementsleden en de leden van de regering en dat ik het grootste respect heb voor de mening van anderen. Ik acht het mijn plicht onverkort mijn mening te uiten, ook vanuit mijn ervaring en de toewijding die ik twintig jaar lang voor het dossier staatsvorming heb gehad, en waarbij ik steeds onverminderd mijn opvatting heb verdedigd, welke de samenstelling van de opeenvolgende regeringen sinds 1968 ook was.

Constitutioneel werken wij in een tweekamerstelsel, maar feitelijk in een nulkamerstelsel. De invloed van beide Kamers is omgekeerd evenredig met het volume van de verslagen die over de ontwerpen van de regering worden geproduceerd, omdat per definitie de regering ervan overtuigd is dat de ontwerpen onverbeterbaar zijn. Dit is principieel fout.

Dat het onverbeterbare ontwerpen zijn, wordt door de inhoud van dit ontwerp tegengesproken. De rapporteurs weten dat beter dan ik. Door dit ontwerp worden «onverbeterbare ontwerpen» die in augustus 1988 door de beide Kamers werden goedgekeurd, gewijzigd en aangevuld. Daar gaat het echter niet om en dat kan ik ook niet verhinderen. Het gaat om het nulkamersysteem. De tijd waarover het Parlement beschikt om ontwerpen te verbeteren, is te beperkt. De regering had van 20 april tot 3 december 1988 de tijd om het ontwerp op te stellen. Tussen 3 december 1988 en 16 januari 1989 moesten beide Kamers de ontwerpen bespreken en goedkeuren. Dit is niet zoals het hoort. In beide Kamers zijn er intelligentia aanwezig, mensen met een engagement, inzicht in en bezorgdheid voor de toekomst van ons land, die de teksten van de regering ook op fundamentele punten kunnen verbeteren. Ik bedoel hiermede iets anders dan de tekstverbeteringen die door de diensten van Kamer en Senaat worden aangebracht, hoe waardevol die ook zijn.

Wanneer dit ontwerp ongewijzigd wordt goedgekeurd, en om één of andere reden, extern aan de grondwetsherziening, de

grondwetgevende vergadering vroegtijdig wordt ontbonden, komt België in een nulkamersysteem terecht.

Teneinde het systeem van de financiering van de Gewesten en de Gemeenschappen uitvoerbaar te maken, heeft de regering in een bestendige samenspraak tussen de vijf executieven en de « nationale » paritaire regering voorzien. De wet legt niet alleen een bestendige samenspraak op, maar tevens kan een bestendig overleg, een verplichte samenwerking en een eventuele arbitrage krachtens de wet niet worden ontweken.

Ik neem aan dat de leden van de vijf executieven en van de nationale regering mensen zijn die het vertrouwen hebben van een wetgevende of normerende vergadering.

Zij behoren allen, voor zover zij tot een politieke uitspraak kunnen komen, tot de meerderheid die thans de nationale regering steunt. De leden van deze vergadering zullen het mij niet ten kwade duiden — ik ben overigens ook een van hen — wanneer ik beweer dat de kwalitatieve bovenlaag van de meerderheidspartijen de executieven bevolken. Omdat ik heb ervaren wat in de jaren dertig en veertig in West-Europa is gebeurd, en omdat ik weet wat nu nog altijd gebeurt in Oost-Europa, wat men ook moge beweren, ben ik wezenlijk verknocht aan de pluralistische parlementaire democratie. De politieke controle is de opdracht van alle verkozenen des volks. Het ultieme instrument van de politieke controle is de mogelijkheid van een politieke sanctie. In het systeem dat in dit ontwerp wordt voorgesteld is, indien wij de grondwetsherziening niet verder kunnen afwerken, de politieke sanctie echter onmogelijk. Indien dit ontwerp wordt goedgekeurd krijgen wij inderdaad een nulkamerstelsel in plaats van een tweekamerstelsel. De wijze waarop deze ontwerpen worden afgewerkt is daarvan de proef op de som.

Er zijn enkele punten waarover ik niet kan spreken. Ik betreurt ten zeerste dat ik, door mijn eigen koppigheid, niet heb kunnen deelnemen aan de zogenoemde vergadering van de Senaatscommissie voor de herziening van de Grondwet die dit ontwerp heeft behandeld. Als lid van de Senaat kan ik mij niet vertzetten tegen de beslissingen van het bureau wanneer de openbare vergadering deze bevestigt. Zowel de oppositie als de meerderheid draagt hierin verantwoordelijkheid. Ik heb dus niet kunnen deelnemen aan de behandeling van dit ontwerp in de commissie. Ik hoop dat u het niet aanziet als een blijk van verwaandheid wanneer ik beweer dat ik in de besprekingen in de commissie van bepaalde onderdelen van dit ontwerp wellicht een betekenisvolle inbreng had kunnen verschaffen.

Ik heb mezelf uitgeschakeld omdat ik wilde bewijzen dat het systeem dat in dit ontwerp wordt voorgesteld niet mogelijk is. Het gaat hier inderdaad, zoals ik daarstraks reeds heb gezegd, om een nulkamerstelsel in plaats van een tweekamerstelsel. Het zou nuttig zijn daarover eens na te denken. Later, wanneer ik geen parlementslid meer zal zijn, zou ik een boek kunnen schrijven over de antinomie die u, mijnheer de minister, zelf heeft geschapen omdat u slecht was ingelicht. Het betreft namelijk de antinomie tussen financiële verantwoordelijkheid en financiële autonomie enerzijds en in de conceptie van een federaal systeem, de fiscale verantwoordelijkheid en fiscale autonomie anderzijds.

Verskillende collega's hier aanwezig dragen verantwoordelijkheid op gemeentelijk vlak en hebben daarin heel wat ervaring. Is er één gemeente in dit land die nog een autonome politiek zou kunnen voeren wanneer haar middelen op dezelfde manier zouden zijn samengesteld als de middelen die door dit ontwerp de Gemeenschappen en de Gewesten in dit land ter beschikking worden gesteld door de centrale Staat. Een derde van de middelen waarover een gemeente beschikt komt *grosso modo* uit eigen fiscaliteit, een derde zijn dotaties van het Gemeentefonds en een derde van de middelen wordt ter uitvoering van nationale wetten door de centrale Staat aan de gemeenten overgedragen voor bepaalde opdrachten die de gemeenten worden toevertrouwd. Deze verhouding, die de gemeenten de mogelijkheid van autonomie laat, is in dit ontwerp volkomen afwezig. Dit is een zeer belangrijk punt. Gelet op de beperkte tijd waarover wij beschikken om dit ontwerp te bespreken, kan ik daar echter niet dieper op ingaan. Toch wil ik erop wijzen

dat hier een bepaalde terminologie wordt misbruikt om tegenstanders die niet behoren tot het Parlement, te overtuigen.

Men moet daarover eens goed nadenken. Woorden ontdoen van hun eigen betekenis is één van de elementen — de geschiedenis heeft het aangetoond — van de corruptie van een instelling.

Overigens zou ik ook moeten spreken over de globale sommen die in een aantal artikelen voorkomen. In deze artikelen worden vertreksummen aangeduid voor ofwel de Gemeenschappen, ofwel de Gewesten. Ze zijn de aggregatie van de sommen die volgens de behoeften in het verleden op het nationale vlak werden besteed in de Gewesten en de Gemeenschappen voor de overdracht van toegekende bevoegdheden. In het Kamerverslag vindt men daarover meer details. Daar is veel van te zeggen, maar het is hier niet de plaats om dit te doen.

Mijnheer de Vice-Eerste minister, ik volg sommige dossiers nu meer dan twintig jaar en ben beter gedocumenteerd dan gelijk welk departementshoofd, die toevallig thans dat departement leidt. Ik ben beter gedocumenteerd dan de kabinetsleden die vaak met dat departement weinig te maken hebben.

De aggregatie is niet zoals het hoort. Ik zal de sommen niet betwisten; ik weet dat ik daaraan niets kan veranderen. Om dit tegensprekelijk uit te klaren, mijnheer de Vice-Eerste minister, met uw collega's van de verschillende departementen en met de andere Vice-Premiers die zich met deze aangelegenheden bezighouden, was er tijd nodig. Ook het Parlement had het recht dit tegensprekelijk uit te klaren, maar het heeft zich de tijd niet gegund. Dit is de zwakte van het Parlement en ik toon hiermee opnieuw aan dat we leven in een nulkamerstelsel en dat er een suprematie is van de uitvoerende macht die de ondergang betekent van de parlementaire democratie.

Het vijfde punt van mijn uiteenzetting is meer sociaal-cultureel, of wetenschappelijk. Ik ben van vorming een wiskundig econoom. Er is een tijd geweest, vóór ik lid was van de Senaat, dat ik geloofde in de kracht van de wetenschap om door middel van wetenschappelijk gefundeerde hypothesen modellen op te bouwen om hoofdzakelijk — want dat was mijn belangstelling toen — de onrechtvaardigheid in de wereld op te vangen. Ik geloofde in lange-termijnplanning, waarbij we inputs zouden kunnen invoeren en outputs realiseren die een meer rechtvaardige wereld zouden tot stand brengen. Dat was de opgang van de futurologie. Wetenschappelijk gezien is vandaag iedereen ervan overtuigd dat dergelijke aanpak niet tot succes kan leiden. Ik heb gisteren op de televisie een programma gezien opgenomen in de Cercle GUTT, waar ook enkele senatoren aanwezig waren. De relativiteit van die mogelijkheden werd daar nog eens duidelijk beklemtoond.

Sinds de crisis van 1974 hebben de grote landen van het Westen, ook de Verenigde Staten, tot hun spijt en onmacht moeten inzien dat ze niet in staat zijn op lange of zelfs halflange termijn te plannen en hun ontwikkeling te beheersen door het geven van inputs aan de sociaal-economische ontwikkeling. Overigens, de jongste ontwikkeling in het Oostblok duidt aan dat, daar waar zolang werd geloofd in meerjarenplannen en in de mogelijkheden van de imperatieve planning om betere resultaten ten behoeve van de bevolking te verkrijgen, nu van deze doctrine wordt afgezien.

België is het enige land in de wereld dat het Parlement een ontwerp voorlegt waarin met betrekking tot de verdeling van de middelen voor de eerstvolgende tien of elf jaar vooruit wordt berekend hoe *proper and soft* alles zal verlopen en welke implicaties dat kan hebben op de openbare financiën. Ik wil dit toch even relativeren.

Mijnheer de Vice-Eerste minister, ik weet dat u een man bent *de bon sens* en dat u alleen de eerste regel gelooft terwijl u voor de volgende wel zal zien.

U vraagt nu de instemming van de wetgevende vergadering niet alleen over de eerste regel, maar ook over alle volgende regels. Dat staat haaks tegenover wat in de wereld gebeurt.

De futurologen zijn begraven; het zijn opnieuw de pragmatici die de wereld beheersen, vanuit hun maatschappij- en mensopvatting. Ik neem aan dat de mensen van het Sovjetblok hun

opvattingen niet hebben prijsgegeven. Alleen zoeken zij andere methodes om hun doel te realiseren.

De heer Seeuws. — In de multinationals werkt men ook niet van dag tot dag.

De heer De Bondt. — Ik weet niet of u mij begrijpt, mijnheer de Vice-Eerste minister. Wat u voorstelt, lijkt mij niet erg haalbaar te zijn. Ik kan niet begrijpen om welke redenen u dit doet. Ik kan niet aannemen dat u niet beseft dat in werkelijkheid alles niet op die wijze zal gebeuren.

U wil een instemming bereiken die geen waarde heeft. De waarde van de instemming voor de hervorming van de Staat is het engagement voor het bouwen van een nieuw België op basis van het samenwerken van leefbare deelgebieden, die zich engageren voor hun mensen en die het ermee eens zijn om aangelegenheden die zij beide behartigen in solidariteit uit te bouwen.

Ik spreek nu even over het onderwijs. Wat nu volgt, heb ik niet uitgevonden. Men beweert dat de dotatie van het onderwijs een gedeelte is van de BTW, maar dat doet me lachen. Het is zelfs indecent. Een dotatie is een gedeelte van de middelen waarover de nationale overheid beschikt. Wil men de dotatie van het onderwijs uitdrukken in termen van BTW of andere belastingopbrengsten, mij om het even ...

Op iemand die de zaken kent, maakt dit echter een niet zo prettige indruk. Maar goed, daar vallen wij niet over.

De dotatie van het onderwijs is 50 pct. van het volume aan middelen dat door dit ontwerp door de nationale Staat aan de Gemeenschappen en de Gewesten wordt overgedragen. Exacte cijfers: 601 miljard *im grossen und ganzen*; de dotatie van het onderwijs bedraagt 300 miljard voor de Vlaamse Gemeenschap enerzijds en voor de Franstalige Gemeenschap anderzijds. 50 pct. is toch niet onbelangrijk en toch is het uitsluitend een dotatie. Er is geen fiscale autonomie of fiscale verantwoordelijkheid, wel financiële verantwoordelijkheid van beide Gemeenschappen voor de besteding van de middelen waarbij de Vlaamse Gemeenschap het zich iets gemakkelijker kan maken dan de Franstalige. Ik nodig onze vrienden van het Waals Gewest en van de Franstalige Gemeenschap uit om zo snel mogelijk dezelfde weg te volgen.

Ik heb in 1980 reeds gezegd dat het fout was een asymmetrische opbouw in ons land te accepteren. Nu zitten we reeds met de moeilijkheden. Mijnheer de Wasseige, ik heb aandachtig geluisterd naar de sprekers die hun bezorgheid hebben uitgedrukt over het feit dat er een ondoordringbaar «schot» bestaat tussen de middelen van het Waalse Gewest en van de Franse Gemeenschap. Het is evident dat, wanneer wij België toch in stand willen houden, deze asymmetrische opbouw een zware handicap is. Mijnheer de minister, u weet dat ik reeds in 1980 van mening was dat de beslissing over deze kwestie geen aangelegenheid voor de deelgebieden, maar wel voor het nationale Parlement is. Het nationale Parlement moet de grote structuren bepalen en deze niet laten afhangen van het goedgevallen van een moment, want dat is afhankelijk van de politieke meerderheden. De kansen liggen vandaag goed en ik raad de Franse Gemeenschap en het Waalse Gewest aan in die richting te ageren.

Ik heb drie opmerkingen over het pakket aan middelen voor het onderwijs. Ten eerste is er het probleem van het Duitstalig onderwijs. De bevoegdheid over het Duitstalig onderwijs wordt geregeld door artikel 59ter samen gelezen met artikel 59bis. Wij moeten daarvoor niets meer in de Grondwet wijzigen. Als wij dit wetsontwerp goedkeuren is de Duitse Gemeenschap op dezelfde wijze grondwettelijk ten volle bevoegd voor het onderwijs binnen het territorium dat de Duitse Gemeenschap inzake culturele aangelegenheden kan bestrijken. Er is immers tussen artikel 59ter en artikel 59bis een verbinding.

Na het Duitstalig onderwijs spreek ik over de vreemde studenten. Ik kan mij dat veroorloven omdat artikel 62 van het ontwerp — in de Kamer was het artikel 57 — daarop betrekking heeft en omdat de regering zelf het regeerakkoord op dat punt heeft

gewijzigd. Tenslotte spreek ik ook over de overgangscorrectie inzake onderwijs.

Deze drie omperkingen worden niet gemaakt door iemand die in de eerste plaats bekommerd is om het voordeel van de Vlaamse Gemeenschap, hoewel het onterecht zou zijn te beweren dat deze bekommerning bij mij afwezig is. Deze opmerkingen worden gemaakt door een lid van de Senaat wiens eerste bekommerning is dat het systeem *workable* is, zoals men dat in het Engels zegt, en dit met minimale kosten voor de nationale instanties en optimale middelen voor de Gemeenschappen, dit wil zeggen niet alleen in volume aan geld, maar ook in volume aan bevoegdheden en vrijheid van beslissing.

Ik begin met het Duitstalig onderwijs. Ik treed niet in detail, want dit is geen commissievergadering, maar ik heb berekend — ik volg dit al lang genoeg om te weten waarover ik spreek — dat *hic et nunc* in de begroting van 1989 voor de Franstalige sector van het onderwijs 2,2 miljard middelen zijn ingeschreven die in het unitaire, maar administratief gefederaliseerde systeem, aan het Duitstalig onderwijs worden besteed. Dit bedrag bestaat hoofdzakelijk uit wedden voor leraars, werkingskosten voor de onderwijsinrichtingen, werkingskosten voor het departement, voor zover het voor de Duitstalige scholen zorg droeg en het aandeel dat de Duitstalige scholen opeisen voor de inspanningen ten voordele van de scholenbouw, zowel in de rijks- als in de gesubsidieerde sector. Die 2,2 miljard is door niemand tegengesproken. Iemand opperde wel het cijfer 2,1 miljard en dan wil ik graag de verdediging van mijn cijfer opgeven.

Het eerste jaar dienen die 2,2 miljard in mindering te worden gebracht van de Franstalige sector, niet om van die sector iets af te nemen, maar om de middelen te isoleren die in het verleden werden gebruikt voor het Duitstalig onderwijs. Dit is echter niet gebeurd. Paragraaf 6 van artikel 59ter bepaalt dat in de toekomst de nationale kas, de regering en het Parlement, door middel van een dotatie de Duitse Gemeenschap de middelen moeten verschaffen voor de uitvoering van de bevoegdheden die hun door artikel 59bis in combinatie met artikel 59ter zijn toegewezen.

Een tweede aangelegenheid betreft de vreemde studenten. Voor vele Vlamingen was het in het verleden een bron van ergernis dat de grootste Belgische universiteit kon worden bevolkt door de groep van de Franstalige vreemde studenten. Dit behoorde tot de frustraties van de flaminganten. Deze periode is echter voorbij en daar spreken we niet meer over.

In de regeringsverklaring staat dat de overdracht van middelen naar de Gemeenschappen dient te gebeuren met uitzondering van de middelen bestemd voor de financiering van de vreemde universiteitsstudenten. Het betekent dat die middelen verder op de nationale begroting blijven ingeschreven en overeenkomstig besteed. De meerderheid heeft deze regeringsverklaring in die zin onderschreven, maar hetgeen in artikel 62 van het ontwerp staat wijkt daarvan af en het Parlement wordt uitgenodigd om dat alles met een bijzondere meerderheid goed te keuren. Over een element van de nationale begroting die tot de nationale bevoegdheid behoort, zal dus met een bijzondere meerderheid worden beslist. Ik ben daarover ten zeerste verwonderd, maar dat zijn constitutionele problemen die ik eventueel in de commissie uitvoerig zou kunnen toelichten. Het is nu niet het ogenblik om dit te doen. Het feit dat de regering het regeerakkoord op dat stuk wijzigt, schenkt mij de mogelijkheid om een suggestie te doen, die ik trouwens in juli van vorig jaar heb geformuleerd op de plaats waar het hoorde.

De berekeningen die ik heb gemaakt verschillen enigszins van de cijfers opgenomen in artikel 62 van het ontwerp.

De vreemde studenten kosten de Franstalige universiteiten in totaal 1,9 miljard. Ik spreek dan alleen over de vreemde studenten die ten laste zijn van de begroting van Onderwijs, en dus niet over de studenten die ten laste zijn van de begroting van Ontwikkelingssamenwerking of reeds door de Gemeenschappen worden gesubsidieerd. Voor de Nederlandstalige universiteiten vertegenwoordigen de vreemde studenten een bedrag van 0,6 miljard. De regering heeft deze bedragen respectievelijk geraamd op 1,2 en 0,3 miljard. Ik had graag met de regering van gedachten gewisseld over die verschillende ramingen, maar daarvoor is het

nu te laat. Daarom redeneer ik nu maar in de hypothese dat mijn cijfers correct zijn. Eigen kind, schoon kind.

Ik stel nu aan de Franstalige en aan de Nederlandstalige Gemeenschap voor onmiddellijk die 1,9 miljard en die 0,6 miljard in de dotaties te incorporeren. Dan is die zaak van de baan. Dan kan de Franse Gemeenschap verder beslissen of zij nog meer vreemde studenten wil aantrekken voor verdere expansie en kan ook de Vlaamse Gemeenschap haar houding ter zake wijzigen. Zij zijn hiervoor dan zelf verantwoordelijk. De nationale Staat wordt dan ontlast van dit bedrag en er zullen verder ook geen disputen meer ontstaan over die bedragen. Want u gelooft toch niet, mijnheer de Vice-Eerste minister, dat de verdeling die in artikel 62 wordt vastgelegd *ad aeternum* door de Vlaamse Gemeenschap zal worden aanvaard?

Deze werkwijze zou bovendien voor de Franstalige Gemeenschap van het begin af een pluspunt zijn geweest, omdat aldus de overgangscorrectie, die ik, indien ik een Franstalige was, als een vernedering zou beschouwen, niet meer nodig of toch alleszins niet zo groot zou zijn.

Mijn derde opmerking gaat over de overgangscorrectie die speelt op een bedrag van 306 miljard op een totaal van 601 miljard inzake onderwijs.

De collega's die het ontwerp met grote aandacht hebben bestudeerd, zullen hebben gezien dat er twee systemen van overgangscorrectie zijn. In het eerste systeem wordt de overgangscorrectie het eerste jaar tegen 100 pct. toegepast en de 10 daarop volgende jaren telkens verminderd *a rata* van 10 pct. In het tweede systeem wordt de overgangscorrectie tegen 100 pct. toegepast gedurende drie jaar en de acht daaropvolgende jaren telkens verminderd met 12,5 pct. Na deze overgangsfase zal voor onderwijs 57,55 pct. naar de Nederlandstalige Gemeenschap gaan en 42,45 pct. naar de Franstalige Gemeenschap. Deze verdeling weerspiegelt de verhouding van het aantal leerlingen in het basis- en het secundair onderwijs in de twee Gemeenschappen. Over deze cijfers is veel te doen. Ik zou daarover lang kunnen uitweiden, maar daarvoor heb ik vandaag geen tijd, want mijn spreektijd verstrijkt stilaan.

Ik heb overal gepoogd te weten te komen waarom die twee verschillende systemen van overgangscorrectie bestaan, maar heb hierop geen antwoord gevonden. Misschien kan de Vice-Eerste minister nog laattijdig een afdoend antwoord formuleren.

Indien er geen afdoend antwoord is, zou ik een tegenvoorstel willen doen, namelijk om voor de overgangscorrectie inzake onderwijs enkel het eerste systeem toe te passen. Dan gaat men op een veel zachtere en minder bruuske manier te werk. De thans voorliggende regeling vormt een nadeel voor de Franse Gemeenschap omdat zij door de toepassing van die overgangscorrectie gedwongen wordt de verhouding te aanvaarden tussen de twee Gemeenschappen op basis van het aantal leerlingen dat hypothetisch op 57,55 pct. Nederlandstaligen en 42,45 pct. Franstaligen is bepaald. Het gaat veel *softer*, veel langzamer en het is veel verteerbaarder. Wij weten allen dat men, wanneer men een grote hoeveelheid tot zich moet nemen, zelfs al is de spijs lekker, daarmee moeilijkheden kan hebben.

Mijn voorstel is veel rechtvaardiger. Maar de uiteindelijke verdeling op basis van de 57,55 - 42,45 heb ik echter nergens teruggevonden.

Ik beschik over vier reeksen cijfers in verband met de verhouding van het aantal leerlingen in het basis- en het secundair onderwijs zoals bedoeld in het ontwerp.

Het zijn geen apocriefe cijfers, mijnheer de minister, want ik betrouw altijd op de gegevens die mij vanuit de Executieve toekomen. Ik hecht daar heel veel waarde aan. Van die vier reeksen cijfers leidt mij geen enkele tot de verhouding 57,55 - 42,45. Zulk zou dan het resultaat zijn van een vijfde reeks die mij onbekend is. Het is echter allemaal nogal relatief en wij moeten het met een figuurlijke korrel zout nemen. Als dat zo is, dan is er geen reden om die overgangscorrectie op die manier te libelleren, want dat kost de Nederlandstalige Gemeenschap meer dan 20 miljard. Ik zou dat bedrag veel lager kunnen inschatten wanneer ik een oplossing had, ten eerste, voor de financiering van het Duitstalig onderwijs die ik eerst van het

budget van de Franstalige Gemeenschap aftrek zodat de Franstaligen daardoor niet meer gehinderd worden en, ten tweede, wanneer de vreemde studenten qua verantwoordelijkheid en geldmiddelen worden overgeheveld naar de Franstalige en de Nederlandstalige Gemeenschap.

Wanneer ik die twee bewerkingen uitvoer — ik heb dat allemaal nauwkeurig uitgerekend — dan vermindert de overgangscorrectie, mijnheer de Wasseige, van 3 miljard tot 2,6 miljard.

Dat geeft u een beeld van de uitbreiding van de middelen waarover de Franse Gemeenschap op dat ogenblik zou beschikken. Die overgangscorrectie is voor de Franstalige Gemeenschap immers een last omdat het een zogenaamd geschenk is van de Nederlandstaligen. U hoeft geen geschenken te krijgen om autonoom te zijn. U moet uw eigen middelen gebruiken. Dat doen wij ook. Wanneer een andere weg voor de overgangscorrectie wordt gekozen, komt men voor de Nationale Schatkist, want daarover gaat het voor sommigen, tot een comfortabele positie.

Mijnheer de Voorzitter, tot besluit dank ik alle collega's voor de vriendelijke aandacht die zij hebben willen besteden aan mijn betoog.

Ik heb nog beloofd dat ik een poging zou doen om het ontwerp te verbeteren door een amendement te suggereren. Ik heb er lang over nagedacht, want dit amendement moet er een zijn dat — net zoals dit op het ontwerp van wet over het Brussels Hoofdstedelijk Gewest — de architectuur van het gebouw, zoals het door de uitvoerende macht werd geconcipeerd in al zijn onderdelen, ongewijzigd laat, maar het gebouw bewoonbaar maakt en het risico wegneemt dat het gebouw instort nog vóór het door de verschillende Gemeenschappen is betrokken.

Artikel 82 is een zeer eenvoudig artikel dat bepaalt dat deze wet in werking treedt op 1 januari 1989. Het zal de minister niet verwonderen te horen dat ik voorstel in dit artikel in te schrijven dat de wet in werking treedt — om het met literaire bewoordingen te zeggen — op het ogenblik dat de grondwetsherziening in zijn wezenlijke kenmerken werd afgewerkt of, anders gezegd, op het ogenblik dat de artikelen 24 tot en met 29 van de wet van 8 augustus 1980 worden uitgevoerd.

Of ik voor dit voorstel enig gehoor vind, zal ik uit het antwoord van de minister vernemen. Slechts met mijn voorstel zal de wet tot resultaten leiden. Zo niet heerst het nulkamerstelsel en wordt België beheerd door verkozenen des volks die politieke controle moeten uitoefenen — wat een schizofrene toestand — in het nationale Parlement, in de Raden van de Gemeenschap en het Gewest, en sommigen onder hen ook in de Raad van het Hoofdstedelijk Gewest Brussel. Dat wordt natuurlijk een onmogelijke toestand waarin de Executieven de uitsluitende verantwoordelijkheid hebben over het beheer van het land. De pluralistische parlementaire democratie gaat dan definitief ten gronde.

Ik heb mijn amendement nog niet geformuleerd. Ik laat de formulering ervan over aan de hulpkrachten van de Vice-Eerste minister. Zij zullen de precieze formulering vinden, om mijn gedachtengang adequaat onder woorden te brengen. Het zou mij bijzonder verheugen dat de Senaat een dergelijk amendement, uitgaande van de regering zou aannemen. (*Applaus.*)

M. le Président. — La parole est à M. Barzin.

M. Barzin. — Monsieur le Président, ce projet fait accéder la nouvelle réforme de l'Etat à un point de non-retour. Il nous paraît, à nous libéraux, très compliqué, peu original. Il se fait dans un contexte financier difficile. Il présente de nombreuses inconnues. Il ne fait pas l'objet d'un consensus au niveau des grandes familles politiques de ce pays.

Ce projet est compliqué et, malgré les propos rassurants de ses défenseurs, il le restera au-delà de la période transitoire, c'est-à-dire au-delà de l'an 1999, fût-ce en raison de l'ensemble des mécanismes mis en place pour assurer le maintien de l'union économique et de l'unité monétaire dans ce pays. Je gage que

le maintien de cette union économique et de l'unité monétaire sera le problème le plus aigu à envisager dans les dix à vingt prochaines années.

Ce projet est peu original parce qu'il résulte de l'accumulation des exigences des uns et des autres, avec le train traditionnel des compensations, ce qui nous vaut, une fois de plus, une solution très coûteuse. Ce manque d'originalité et le recours à des compensations accentuent les différences économiques et financières entre les Régions et sont déjà de nature à compromettre l'avenir.

Ce projet se fait dans un contexte financier difficile: il se fonde sur le pari très audacieux selon lequel un ensemble de circonstances et de phénomènes quasi mécaniques vont se trouver réunis pour assurer, comme par enchantement, le succès de l'opération. Ainsi parie-t-on sur l'arrêt de l'effet «boule de neige» de la dette, dans un terme de quatre ou cinq ans, ce dont je serais très heureux. Mais cela implique une conjoncture très favorable et une rigueur budgétaire sans faille. A cet égard, ce gouvernement doit encore faire ses preuves.

Les libéraux ne sont certainement pas suspects d'accepter du laisser-aller dans l'assainissement de nos finances publiques et s'ils avaient été associés à un nouveau pas significatif dans la réforme de l'Etat, nul doute qu'ils auraient été les garants de la mise en place d'un contexte financier beaucoup plus sûr.

Ce projet présente de nombreuses inconnues: d'abord, le gouvernement parle beaucoup de garantir les conditions du maintien de l'union économique et de l'unité monétaire. Très bien. Encore faudrait-il cependant qu'il nous dise comment il conçoit les contours de cette union économique et unité monétaire. Quelle est la marge acceptable de divergence de la pression fiscale dans chaque Région? Quel est le volume d'emprunts acceptable et la marge de divergence des taux que l'on peut admettre dans chaque Région? Par ailleurs, le gouvernement se fonde sur une approche très «linéaire de l'avenir: qu'en sera-t-il de ses prévisions de conjoncture et de croissance?

La conjoncture est essentiellement fluctuante. Qui, parmi les distingués économistes, a su prévoir la crise pétrolière de 1973? C'est très bien d'aligner des chiffres pour apprécier, «toutes choses restant égales», l'évolution de la dette et du solde net à financer mais à partir du moment où les paramètres sont statiques et où l'on ne tient pas compte du facteur humain, ce genre de prévisions reste assez vide de sens.

Par facteur humain, j'entends les réactions que le public peut avoir face à un contexte politique donné. S'il a confiance, il investira, il engagera, il épargnera... En revanche, si la confiance n'existe pas, notre population hésitera à s'engager et à prendre des risques, ou elle le fera ailleurs, favorisée, en cela, par l'ouverture aux personnes et aux capitaux qu'annonce le grand marché de 1992. Dans un contexte européen aussi ouvert, il convient de prendre cette mobilité en compte et d'être d'autant plus attentif à assurer chez nous les conditions d'un bon épanouissement de l'individu, dans ses relations sociales, dans ses relations d'affaires, et dans ses relations avec le fisc!

Ce projet est peu convaincant. En effet, si le gouvernement a cherché à nous convaincre de ce qu'il avait réuni pour cette réforme les meilleures conditions de succès, il n'y est pas parvenu. Sans doute le gouvernement obtiendra-t-il, pour son projet, la majorité des deux tiers qu'il attend, mais il s'agit d'une adhésion politique de la majorité.

Au niveau des arguments, le gouvernement n'a pas convaincu, et je peux même dire qu'il n'a pas cherché à convaincre. Il s'est contenté d'aligner des chiffres «toutes choses étant égales» et d'énoncer des arguments d'autorité. Ainsi, nous a-t-il annoncé que l'effet «boule de neige» de la dette sera cassé en 1993, parce que, dit-il, il y aura un effet «naturel» d'assainissement des finances au niveau des Régions. En lisant le rapport des travaux en commission, à la Chambre, on a d'ailleurs l'impression que les uns ont eu les autres «à l'usure», le gouvernement se contentant de dire et de répéter que ses schémas étaient les seuls crédibles.

Enfin, ce projet n'a pas fait l'objet d'un consensus au niveau des grandes familles politiques de ce pays, les libéraux n'ayant pas été associés à son élaboration.

Ce qui frappe, c'est la rapidité avec laquelle on a sorti ce projet. Je veux dire: à l'intérieur de l'accord de gouvernement publié le 2 mai 1988. Tout l'édifice de la réforme de l'Etat est contenu dans cet accord que les textes votés par la suite — y compris le projet dont nous débattons — n'ont fait que mettre en œuvre.

Manifestement, cette réforme avait déjà bien mûri au sein des partis, ou, en tout cas, au sein de l'un ou l'autre des partis de la majorité et la mise en place d'une pentapartite, dans les circonstances qu'on sait, a été, pour certains, l'occasion d'ouvrir la boîte de Pandore.

Je crois que ceux qui commenteront ces événements de l'histoire de Belgique pourront dire que le contenu de cette réforme a surgi dans un accord de gouvernement, à l'issue d'une très longue crise gouvernementale et sans que ses données essentielles n'aient fait, n'aient pu faire, ou n'aient encore l'occasion de faire — même devant le Parlement — l'objet d'un débat où quelque chose pouvait encore être changé.

Cette réforme — aujourd'hui ce projet de loi de financement des Communautés et des Régions — nous est présentée comme devant, à coup sûr, aboutir aux solutions satisfaisantes que le gouvernement développe et aussi dont il se porte comptable. Nous avons été frappés, en commission, de ce que les membres du gouvernement n'ont pas laissé la place au moindre doute en ce qui concerne le succès de l'opération. Non seulement, le gouvernement nous demande de le croire sur parole — j'y ai déjà fait allusion — mais, en plus, il manifeste une assurance sans faille sur les objectifs et les moyens de les réaliser. Cela ne manque pas d'impressionner quand on sait le nombre d'inconnues qui subsistent et quand on est déjà échaudé par d'autres expériences.

Ainsi, lorsque le gouvernement nous assure que le nouveau mécanisme de financement mis en place aura un effet «naturel» d'assainissement, on ne peut s'empêcher de se rappeler des propos semblables qui avaient été tenus au moment de l'examen de la loi sur la fusion des communes, rendue effective le 1er janvier 1977, selon lesquels ces fusions allaient «automatiquement» amener des économies de gestion dans les communes fusionnées. On sait ce qu'il en a été: les fusions des communes, globalement, ont largement augmenté les coûts; de nombreuses villes qui auparavant n'avaient pas de problèmes ont été ainsi mises en difficulté et beaucoup de communes sont loin d'être remises des effets négatifs de cette triste expérience!

L'assurance dont fait montre le gouvernement est sans doute un élément psychologique de poids, surtout à l'égard de sa majorité, mais elle n'est pas convaincante.

Il me semble que tant en ce qui concerne le fond que la forme, le gouvernement devrait se montrer plus circonspect.

Le plus grave, à mes yeux, est que ce projet met en place les conditions pour que se développe une Belgique «à deux vitesses».

Sans doute, depuis quelques années, certains hommes politiques et dirigeants flamands nous ont habitués à cette formule selon laquelle la Belgique se développerait «à deux vitesses», étant bien entendu, dans leurs propos, que ce serait la Wallonie qui serait à la traîne.

Personnellement, j'ai toujours estimé qu'il s'agissait là d'un slogan, même s'il était de mauvais goût, étant donné que chaque partie de notre pays dispose des mêmes chances de développement.

A partir de ce jour, tout est fait pour que ce ne soit plus un slogan mais que ça devienne une réalité. Ce qui est bouleversant, c'est que ce soit le gouvernement belge qui organise cette situation et qu'il le fasse en pleine connaissance de cause.

Il a été confirmé, en commission, que le système résultait d'un «choix politique» consistant à ne pas retirer, à aucune Région ou Communauté des moyens dont elle dispose aujourd'hui et le gouvernement a reconnu que les moyens, globalement attribués, sont plus élevés qu'aujourd'hui.

En fait, pour que la Wallonie dispose de moyens estimés suffisants pour son développement, la Flandre obtient, en

contrepartie, des bonis que certains ont estimés à 50 milliards. Ce surplus va évidemment constituer une réserve permettant à la Flandre de lever moins d'impôts, de moins emprunter, voire de ne pas emprunter.

On voit tout de suite vers quoi on s'oriente: d'une part, une Flandre de plus en plus prospère, d'autre part, une Wallonie qui arriverait tout juste à « nouer les deux bouts ».

Je pense qu'il y aura des phénomènes induits dès l'instant où l'impôt des personnes physiques et le précompte immobilier, par exemple, accuseront des différences importantes entre les Régions ou si des emprunts sont émis en Wallonie à un taux de 12 p.c. et en Flandre à un taux de 8 p.c.

Nous vivons dans un système ouvert, où les réactions que peuvent avoir les investisseurs, les employeurs et les épargnants, jouent un grand rôle, élément psychologique que le gouvernement ne semble pas avoir pris en compte dans ses prévisions.

Il y aura donc des effets d'adaptation, des agents économiques, aux situations « sur le terrain », en fonction de la confiance qu'ils peuvent avoir ou ne pas avoir, dans un contexte politique donné.

Outre des distorsions d'ordre privé, si j'ose dire, j'en pressens d'autres, d'ordre public.

En effet, il semble bien que nous allons vivre dans un pays qui entretient un contentieux permanent entre les différents pouvoirs publics, étant donné que tout va devoir, sans arrêt, être négocié, puisqu'il n'y a pas de hiérarchie des normes.

L'exemple le plus évident se situe dans le cadre du fonctionnement de la section « besoins de financement des pouvoirs publics », qui sera créée au sein du Conseil supérieur des finances.

On sait que cette section sera amenée, dès son installation, à préciser une norme, à savoir le critère qu'elle appliquera pour contenir les besoins de financement des pouvoirs publics.

Elle a été conçue, je crois, par le gouvernement, comme une autorité supérieure destinée à « canaliser » les besoins d'emprunts des Communautés et des Régions.

L'élément nouveau est que l'Etat sera, lui aussi, concerné par cette norme, qu'il devra la suivre et, le cas échéant, rendre des comptes aux autres pouvoirs publics représentés dans cette section.

Ainsi, la capacité d'emprunt des différents pouvoirs publics, y compris l'Etat, semble bien devoir faire l'objet d'une négociation permanente, dans le cadre de cette section.

Je termine en disant que, sans doute, une restructuration de l'Etat s'avérerait inéluctable, mais qu'elle aurait pu être accomplie dans de meilleures conditions si les finances publiques avaient été préalablement assainies et si cette réforme avait davantage été marquée au coin de l'imagination.

En fait, ce que le gouvernement propose, ce sont des suppléments de structures, de contraintes et de dépenses, dans un contexte non égalitaire entre les Régions et sans mettre en place des mécanismes leur garantissant un développement harmonieux. (*Applaudissements.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Van Hooland.

De heer Van Hooland. — Mijnheer de Voorzitter, ik heb het voorrecht op één na de laatste spreker te zijn in dit groot en ongewoon debat over de financiering van Gemeenschappen en Gewesten, waarin ondertussen zowat alles wel zal zijn gezegd.

Mijn conclusie daaruit is onder meer dat de regering en de meerderheid in de commissie voor de Herziening van de Grondwet en de Hervorming der Instellingen en velen hier in de Senaat blijk hebben gegeven van veel geloof en vertrouwen in dit onderdeel — het sluitstuk — van de hervorming van de Staat.

Boven alle communautaire spijstechnologie en technische hoogstandjes in het ontwerp, dat voor de overgangsfase zeker ingewikkeld is, wil ik ook persoonlijk en overtuigd mijn vertrouwen uitspreken in de hervorming.

De financiering voorziet in redelijke middelen voor Gemeenschappen en Gewesten.

Dit financieringsmechanisme heeft echter in Vlaanderen en bij de burger zeer veel kritiek gekregen. Begrijpelijk. In vele milieus heerst ofwel onbegrip ofwel de wens om meteen zonder overgangsfase, de voor Vlaanderen ongunstige behandeling in de financiering om te keren en een einde te maken aan miljarden-transfers waarvoor geen verantwoording bestaat.

Voor al het Vlaams Economisch Verbond (VEV), maar ook de Vlaamse Volksbeweging reageren heftig. Van het VEV begrijp ik de actie — of is het agitatie — slechts gedeeltelijk.

Ik bepaal mij in dit debat tot drie punten, en vermijd grote uitspraken. Ik zal zelfs proberen een paar vriendelijke woorden tot u te richten, ook tot de Vice-Eerste minister. Ik heb overigens minder parlementaire ervaring dan collega De Bondt.

De heer De Bondt. — Dat is dan een voordeel voor u.

De heer Van Hooland. — Wat nog niet is geweest, kan nog komen.

Ik wil eerst spreken over de financiering, vervolgens over de aanpak van dit onderdeel van de staatsvorming en tenslotte over het nieuwe Vlaanderen. Ik zal het hier en nu niet hebben over de openbare financiën waar ik gerust in ben, of helemaal niet. Ik zal het evenmin hebben over de vraag waar de gemeenten en de steden in de toekomst hun middelen zullen moeten halen als men, wat de bedoeling lijkt, de staatsvorming tot op het lokale bestuursniveau zal doortrekken.

Dus eerst de financiering.

De verdeling van de financiële middelen ziet er voor 1989 als volgt uit: Vlaanderen krijgt 51,4 pct., Wallonië 36,4 pct., en Brussel 12,2 pct. In 1999 eindigt de overgangsfase.

In het jaar 2000 zullen de financiële middelen als volgt worden verdeeld: 57 pct. voor Vlaanderen, 30,6 pct. voor Wallonië en 12,4 pct. voor Brussel. Dit bedrag — exclusief de solidariteit — zal voor de Gewesten de groei van het bruto nationaal produkt volgen.

Voor de Gemeenschappen zal de financiering nu en later naar behoeften gebeuren. Ik hoop dat men voor deze laatste aan beide kanten correct gewerkt heeft, zonder kwalijk of bedrieglijk inzicht.

Hoe dan ook, er is kritiek alom. Men uit zoveel kritiek op het solidariteitsmechanisme en vooral op de 468 frank per persoon, jaarlijks te indexeren, per procentpunt dat de opbrengst uit de personenbelasting in een Gewest onder het nationale gemiddelde ligt.

Weet u hoeveel wij nu en al jaren ongemerkt betalen via het Gemeentefonds, dat werkt op basis, telkens voor een derde, volgens de criteria oppervlakte, inwoners en opbrengst van de personenbelasting?

Eerst de cijfers voor 1988, en dat zijn voorlopige gegevens. Vlaanderen put 53,17 pct., Wallonië, 39,44 pct. en Brussel 7,39 pct. uit 65,077 miljard frank, exclusief de 4 pct. voor Brussel-Stad en inclusief het bijblad. Met een bevolking van respectievelijk, 5 685 601, 3 205 651 en 973 449 of 57,6 pct., 32,5 pct. en 9,9 pct., weliswaar op het einde van 1987, krijgt Vlaanderen per inwoner gemiddeld 6 066 frank, Wallonië 7 981 frank en Brussel 7 589 frank. Dit is 1 915 frank per inwoner meer in Wallonië dan in Vlaanderen, zijnde een equivalent van ruim 4 procentpunt, dus ruim 6 miljard per jaar! 1 procentpunt is het equivalent voor 1,5 miljard. Dit is een objectief voorbeeld maar, naast andere, misschien van die aard om zoveel reacties te relateren.

Ik hoop dat de economische groei in het gehele land toereikend zal zijn om voor iedereen welvaart en welzijn te garanderen. Ik ben er echter van overtuigd dat de groei in Vlaanderen het grootst zal zijn en dat de middelen van het Vlaamse Gewest ruimschoots zullen volstaan voor een Vlaamse strategie en een maatschappelijk beleid in Gewest en Gemeenschap. Niemand betwist aan Vlaamse kant dat de situatie na 10 jaar hoe dan ook voor Vlaanderen veel gunstiger zal zijn dan vandaag.

De cijfers zijn bekend!

Een tweede punt is de aanpak van dit onderdeel van de staatshervorming. Deze hervorming is een « stille revolutie » en vereist, ongeacht wat de heer De Bondt daarover heeft verklaard, heel wat institutionele, politieke, sociaal-economische en *management engineering*, zo mogelijk met een brede maatschappelijke discussie, met een ruim inzicht en veel gegevens.

Wij weten echter zeer goed dat het moeilijk, en in de gegeven omstandigheden zelfs onmogelijk was om vooraf een brede maatschappelijke discussie op gang te brengen. Dat is *wishful thinking*, zeker wenselijk maar nogal utopisch.

Het denkwerk en de simulaties gebeurden bijna een jaar geleden tijdens de preliminaire gesprekken en de eigenlijk nog veel te korte regeringsonderhandelingen.

Bij de aanpak van dit onderdeel van de hervorming heb ik twee opmerkingen.

Ten eerste rijft men de meerderheid aan dat deze financiering onvoorbereid en geïmproviseerd is. Theoretisch kon ze misschien beter worden voorbereid, maar wij konden niet beter doen. Men herinnere zich dat men 3 jaar geleden helemaal niet klaar was om alleen nog maar het onderwijs te communautariseren.

In het bedrijfsleven neemt men echter ook strategische beslissingen op basis van onvolledige informatie, meer gedreven door waarden en geleid door intuïtie dan overtuigd door cijfers.

Waarom mag dat niet in de politiek?

Met complete cijfers zou het waarschijnlijk niet meer gehoeft hebben. Ook in het bedrijfsleven leidt eindeloze analyse vaak tot paralyse.

Wat mij jarenlang evenwel gestoord heeft en nog stoort is dat beleidsvormers zich moeten behelpen met her en der verspreide adviezen. Wij hebben geen instrumentarium, geen denktank, geen *Rand corporation*, geen wetenschappelijke beleidsgerichte studiedienst zoals bijvoorbeeld de Wetenschappelijke Raad voor het regeringsbeleid in Nederland. Deze werd in 1972 opgericht en heeft onder meer een studie gemaakt over Nederland de komende 25 jaar.

Zo komt het dat bij ons nogal futurologisch gewerkt wordt, zoals de heer De Bondt daarstraks in een bepaald verband opmerkte. Een dergelijke wetenschappelijke studiedienst echter zou tijdig en objectief, ten gerieve van regering, wetgever en burger, complexe maatschappelijke beleidsproblemen kunnen analyseren en oplossingen uitwerken met een schat aan gegevens.

In de commissie stelde een lid voor, een bijzondere commissie van deskundigen samen te stellen met als opdracht de uitvoering van deze wet op de voet te volgen, te evalueren en eventueel bijsturing te adviseren. De staatssecretaris was daar geen voorstander van omdat hij van oordeel was dat enerzijds tal van politieke en wetenschappelijke kringen in ons land deze materie toch zullen bestuderen terwijl anderzijds het Parlement steeds zulke bijzondere commissie in het leven kan roepen.

Mevrouw Herman-Michielsens. — Ik heb dat voorstel gedaan in de commissie maar de staatssecretaris heeft mij niet geantwoord wat u zoëven heeft gezegd. Hij zag het als een vorm van obstructie omdat hij dacht dat ik voorstelde die bijzondere commissie op te richten nog vóór dit ontwerp was goedgekeurd.

De heer Van Hooland. — Excuseer mevrouw, ik heb het antwoord van de minister niet letterlijk geciteerd, maar ik maak me sterk dat het op de laatste bladzijde van het verslag staat. U kan dat gerust controleren. Gelieve mij te verontschuldigen indien ik toch de waarheid geweld zou hebben aangedaan.

Ik ben hoe dan ook van oordeel dat een commissie van deskundigen overbodig is maar dat hier wel een opdracht ligt voor een bekwaame beleidscl bij de overheid. Bovendien kan onze ambtenarij in het algemeen en vooral hierbij een belangrijke factor van succes zijn indien zij wordt omgeschakeld, openstaat voor professioneel management en meer vertrouwen, ruimte en steun krijgt van bestuurders en politici, om te begin-

nen ruimte en bevoegdheden in een geschikte organisatiestructuur. Ik meen overigens dat wij de organisatiestructuur van de overheid niet genoeg hebben ontwikkeld. Zij is, zoals bekend, gegroeid.

In Vlaanderen wordt te weinig aandacht besteed aan deze aspecten van beleidsvoering en er wordt ook te weinig over gesproken.

Een tweede punt wat de aanpak betreft, is de bewering dat het grote project van de Vlaamse Beweging verworden is tot een politiek compromis. Dat is juist, omdat het zonder compromis blijkbaar niet kon of kan. Het getuigt echter van innovatie en creativiteit, twee waarden die hoog worden geprezen in de privé-sector, maar helaas niet in de politieke sfeer met zijn aparte en niet altijd positieve cultuur.

Een derde en laatste punt betreft het nieuwe Vlaanderen. Het start met handicaps, maar het start! Sommigen dachten zelfs dat het van de week reeds gestart was. Vlaams-nationalisten, federalisten of confederalisten en iedereen die het eerlijk meent met Vlaanderen kan daarover toch maar verheugd zijn, ten minste wanneer zij op lange termijn durven denken en werken.

Precies dit zijn wij niet gewend in de politiek. Zelden of nooit hebben wij, allen samen, gewerkt aan een groot project, aan een strategie. Ik kon de heer De Bondt op dat punt niet zo goed volgen.

De heer De Bondt. — Ik ben niet tegen futurologie, projecten of studies. Ik ben tegen normatieve futurologie, als u het onderscheid begrijpt.

De heer Van Hooland. — Ik ben zelfs niet voor projecties, maak ik ben voorstander van een prospectief beleid en van strategie; dat is nog iets anders. Ik meen dat het niet de bedoeling is hierover in discussie te treden. De toekomst die wij wensen, zullen wij immers zelf moeten maken en ik meen dat wij bezig zijn die te maken. Dat is geen projectie uit het verleden maar prospectief beleid en strategie.

Wie kan mij zeggen aan welk groot maatschappelijk project wij na 1960 met grote bezieling en met succes gewerkt hebben, buiten het streven naar economische groei in heel het land?

Brussel hoofdstad van Europa? Opslorping van 30 000 grensarbeiders in West-Vlaanderen met een ruime pendel vanuit Frankrijk vandaag? Tewerkstelling in Luik, het Centrum en Limburg? Ons autowegennet en andere?

Wel staat vast dat wij tot vandaag niet eens onszelf kunnen zijn zoals wij dat met hebben en kunnen nochtans wensen. Wat is federalisme anders?

Carl Friedrich — een van mijn oud-professoren in Harvard — is hier reeds vaak vernoemd inzake politieke theorie en federalisme. Hij stelt dat politieke theorie en politiek moeten zijn: *belief-oriented and value-concerned*. Dat wil zeggen gezag, legitimiteit, wet, gerechtigheid, gelijkheid en vrijheid.

Deze waarden raken de fundamentele politieke processen in een land, en zeker het onze, namelijk politieke negociatie, het bewaren van orde en het regelen van helaas bij ons vaak eindeloze, sterviele dispuuten van het type Voeren onder verongelijkte partners, die mekaar uitputten en geen oog hebben voor de veranderende wereld. Ik denk bijvoorbeeld aan het Europa van na 1992 of het jaar 2000, historische vervaldata.

In wat geloven wij eigenlijk? In cijfers, in financieringsmechanismen? Wij zijn zakelijk genoeg om cijfers en financiële middelen naar waarde te schatten, maar men kan toch alleen geloven in waarden, in de toekomst en de ontplooiing van een volk. Wij wedden op de toekomst, op de dynamiek van Vlaanderen en van ons land.

Vlaanderen heeft alles te winnen bij deze hervorming. Het wint het meest indien dit federalisme coöperatief en constructief is, waarin wij geen plaats mogen of zullen laten voor het zo gevreesde consumptiefederalisme.

Wij verwijzen zo graag naar Zwitserland. Wij horen vaak dat België België is omdat het maar voor de helft of helft per helft

functioneert en dat Zwitserland Zwitserland is omdat het in zijn geheel of totaal functioneert.

Onze wens is duidelijk. Ook wij willen een performant en democratisch land. Wij willen een Vlaanderen in bloei. Indien Vlaanderen vandaag nog niet in bloei is, dan is het er toch volop lente. (*Applaus.*)

M. le Président. — La parole est à M. Hatry.

M. Hatry. — Monsieur le Président, l'intervention de notre collègue, l'honorable sénateur De Bondt, m'a paru un moment de fraîcheur dans cette discussion. Je puis en tout cas lui dire que je suis entièrement d'accord avec la première partie de son intervention, d'autant plus que ce débat fut caractérisé par les interventions d'une majorité automatique et caporalisée.

Au cours des dernières semaines, le gouvernement m'a paru vouloir faire, avant tout, une chose et une seule: rassurer. Rassurer tout le monde, tous les groupes de pression, qu'ils appartiennent à la gauche ou à la droite, qu'ils soient wallons, francophones, flamands ou bruxellois. Et tel Vice-Premier ministre, connu pour ses affinités, fut dépêché au *Vlaams Economisch Verbond*. Un autre fut envoyé discuter avec les organisations syndicales chrétiennes flamandes. Un autre encore rencontra la CSC wallonne. Un troisième fut chargé de faire un exposé à la FEB. Bref, on présenta à chacun, sous ses couleurs les plus agréables et les plus prometteuses, le projet dont nous débattons aujourd'hui.

M. de Wasseige. — Vos propos dramatisent la situation.

M. Hatry. — Bien entendu, une telle agitation provoque nécessairement des incohérences et des contradictions. Certaines ne sont visibles que dans le style, mais l'observateur attentif perçoit la différence.

Monsieur le Vice-Premier ministre, alors que vous écriviez aux organisations culturelles flamandes que Bruxelles ne serait pas une troisième région équivalente aux autres, votre collègue, le Vice-Premier ministre francophone, également ministre des Réformes institutionnelles, déclarait quant à lui que Bruxelles jouirait d'un statut à part entière. Voilà bien un exemple de confusion dans le style, qui démontre aussi l'incohérence dans les déclarations! Et lorsque je considère la façon dont vous et votre collègue, le ministre des Finances, définissez les impératifs de cette réforme, je ne puis qu'éprouver une grande inquiétude devant ces propos que vous souhaitez rassurants.

M. Maystadt a déclaré que la réforme qui nous est soumise aujourd'hui, poursuit un triple objectif. Il s'agit, en premier lieu, d'assurer l'autonomie des Régions et des Communautés, sous l'angle financier. En deuxième lieu, d'assurer le bon fonctionnement de l'union économique et monétaire. Et, en troisième lieu, d'assurer la sécurité juridique du contribuable.

Cela me paraît un peu court, ces trois impératifs appelant à mon sens une réflexion: qu'advient-il de l'Etat belge dans tout cela? En effet, le bon fonctionnement de l'union économique et monétaire ne suffit pas à définir la politique de cet Etat belge, qui me paraît fort menacé par les structures que vous préparez.

J'admets que vous avez été plus explicite dans vos interventions, particulièrement devant le Sénat, qui ont mis en évidence «que les objectifs sont l'octroi aux Communautés et aux Régions d'une large autonomie financière et l'instauration d'une réelle responsabilité financière des composantes.»

Ensuite, tout comme votre collègue des Finances, vous avez mentionné la sauvegarde de l'union économique et monétaire ainsi que l'instauration d'un mécanisme de solidarité réversible et transparent. Vos propos diffèrent quelque peu de ceux du ministre des Finances sur ce troisième objectif. Mais, quand nous lisons la déclaration plus précise que vous avez faite à la Chambre, nous remarquons que vous avez ajouté un quatrième impératif qui n'est plus repris. Sans doute avez-vous constaté

qu'il ne pouvait être atteint? Il s'agissait, en fait, d'éviter une réforme compliquée, alors que cette complexité est aujourd'hui avouée. Une simplification, du point de vue politique, ne peut d'ailleurs être envisagée avant longtemps, voire jamais, en raison des compromis que vous avez dû conclure.

Les prévisions de ce qui se passera dans vingt ans sont sans la moindre signification aujourd'hui, j'y reviendrai.

Par ailleurs, vous avez accompli un effort, qui se retrouve notamment dans les annexes du projet, pour justifier, à l'égard d'un paramètre, le solde net à financer, votre souci d'aller plus loin que la simple déclaration du maintien de l'union économique et monétaire. Vous vous êtes donc également penché sur le problème du solde net à financer; j'aurai également l'occasion de revenir sur ce point.

La combinaison des deux éléments, à savoir, d'une part, la réalisation d'un solde net à financer dans la ligne de ce que vous souhaitez, ce qui est loin d'être ambitieux, et, d'autre part, le maintien d'une unité économique et monétaire, ne me semble pas, à première vue du moins, un objectif suffisant. Votre désir de maintenir ce solde dans les limites que vous avez fixées — 7 p.c. — se heurte, permettez-moi de vous le dire, à un comportement extraordinairement laxiste. En effet, après avoir bénéficié en 1988, monsieur le Vice-Premier ministre, d'une conjoncture qu'aucun gouvernement n'a connue depuis le début de la décennie 80, vous réussissez encore à rater de quelques milliards, ce qui n'est pas énorme, j'en conviens, l'objectif de la stabilité du solde net à financer en valeur absolue, lequel ne devrait pas croître au cours de toute la période de gestion de l'actuel gouvernement. Or 1988 est supérieur à 1987!

Dans ce contexte, vous estimez que cet impératif, raté, je le répète, pour la première année, peut être imposé aux gouvernements suivants parce que tous vos tableaux, toutes vos hypothèses reposent sur le maintien du double critère — solde net stable en valeur absolue et croissance zéro des dépenses hors index et sans les charges d'intérêt — que vous avez choisi pour vos quatre années théoriques de gouvernement et vous supposez également que les Régions et les Communautés vont poursuivre sur cette lancée.

Cette ambition ne me semble cadrer ni avec l'alternance démocratique ni avec les limites que connaît un gouvernement, dans l'exercice de ses fonctions.

Vos propos au sujet de cette loi de financement, dont l'histoire se souviendra peut-être, ne m'inquiètent pas outre mesure. Par contre, je m'inquiète davantage de ce que vous n'avez pas dit et surtout de l'incertitude dans laquelle va se trouver l'Etat national, sur le plan de la structure de ses recettes et de ses dépenses. Votre souci est surtout de rassurer les deux partis dominants de la coalition qui veulent, avant tout, diriger respectivement leurs Régions et leurs Communautés. Faute d'informations précises, nous ne pouvons plus nous prononcer à l'égard de la situation de l'Etat central.

Vous reprenez, à votre compte, toutes les charges du passé, d'une façon certes très généreuse, mais qui pouvait difficilement être différente sur le plan politique, l'évaluation de ces charges ayant manifestement exigé davantage de temps. Je vise, en l'occurrence, le solde non récupérable de l'arrêté royal n° 208: gouvernement central, les soldes débutgétisés: gouvernement central également; comme dans le passé, les dettes du logement social que l'on a mis des années à évaluer correctement, les résidus des travaux publics qui ont été commandés et entamés par le gouvernement central, les activités, importantes dans certains cas, qui ont été financées sous la garantie de l'Etat et qui vont également jouer au détriment du solde de l'Etat central.

En d'autres termes, vous avez condamné ce dernier à une succession d'années de restrictions dont vous aurez le premier échantillon si vous suivez l'objectif que vous vous êtes assigné, lorsque vous réaliserez le contrôle budgétaire de février-mars 1989.

Si, à ce moment, vous persistez dans votre intention de réduire d'ici à 1993 ou à 1994 le solde net à financer, ce sera une médecine particulièrement amère que vous aurez à avaler alors.

Je voudrais, monsieur le Président, structurer mon intervention en un certain nombre de points.

Tout d'abord, je ferai part de mon appréciation des méthodes qui ont été utilisées par le gouvernement, notamment en matière de prévisions économiques. Sur ce plan, je partage assez bien l'avis de notre collègue M. De Bondt.

Je soulignerai ensuite que le gouvernement non seulement n'emploie pas de très bonnes méthodes, mais aussi néglige tous les enseignements de politique économique que nous pouvons tirer de l'expérience. En troisième lieu, j'essaierai de définir brièvement l'objectif à atteindre. Je précise immédiatement qu'à mes yeux, c'est un Etat central qui reste performant, ce qui ne sera pas le cas étant donné la façon dont on prépare son avenir.

Je ne parlerai enfin que très brièvement de la Région bruxelloise et de l'attitude qu'on a à son égard. Je ferai aussi quelques commentaires sur certains types d'impôts avant d'en arriver à la conclusion.

Les méthodes utilisées, tout d'abord ! Bien que vous ayez bénéficié du concours de la Banque nationale, je ne puis considérer que le gouvernement a fait œuvre sérieuse dans ses prévisions. Vous avez testé sur une période de vingt ans un ensemble d'hypothèses, limitées d'ailleurs dans leur ampleur et concernant essentiellement les finances publiques. Mais permettez-moi de faire remarquer qu'en matière de prévisions économiques, la méthode employée n'est plus utilisée depuis 1973. A cette époque, on croyait en une projection unique de l'avenir; les économètres n'avaient pas peur d'avancer des prévisions à dix, quinze ou vingt ans, se situant dans une fourchette très étroite. Aujourd'hui, on recourt à la technique des scénarios. Mais, monsieur le ministre, il est impossible de s'appuyer sur vos scénarios pour projeter l'avenir à dix, voire à vingt ans.

Un scénario valable envisagerait outre les quelques nuances que vous avez apportées, l'éventualité nullement improbable, d'un appauvrissement généralisé comme nous en avons connu entre 1973 et 1981. Vos projections auraient alors une toute autre allure et votre solde net à financer n'aurait plus rien de commun avec vos prévisions !

M. Dehaene, Vice-Premier ministre et ministre des Communications et des Réformes institutionnelles. — Ce serait le cas avec ou sans régionalisation !

M. Hatry. — Vous avez pris en cette période de haute conjoncture des engagements à l'égard des Régions et des Communautés que vous ne pourrez tenir si vous voulez aussi assurer la stabilité en valeur absolue du solde net à financer et vos autres contraintes. Gérer l'économie, c'est gérer l'incertitude. Or, vous entendez instaurer dans vos projections une certitude que l'on ne retrouve nulle part. Et tout ceci doit être exact dans dix ou vingt ans alors que l'on peut même constater des erreurs manifestes d'une année à l'autre, dans des domaines que vous devriez maîtriser pourtant. D'autres éléments s'avèrent totalement incorrects dans la technique que vous utilisez, mais j'y reviendrai.

Pour ce qui est des méthodes, vous avez été ébloui par la facilité quantitative que vous confère l'usage des ordinateurs et vous avez remplacé la qualité du raisonnement par la quantité massive d'informations mathématiques jusqu'à la énième décimale, sans doute dans l'espoir de convaincre davantage l'interlocuteur, alors que le chiffre précédant la virgule est déjà une erreur.

Vous me pardonnerez de ne pas croire en ce type de méthode, même si d'autres ont succombé aux charmes, aux mérites et aux avantages de l'ordinateur. L'informatique n'a pas fait que des victimes non consentantes !

Les Américains utilisent l'expression *garbage in garbage out*. Si vous introduisez des « ordures » dans un ordinateur il en sortira des ordures. Dans une certaine mesure, vous avez intro-

duit dans votre ordinateur des notions que vous vouliez retrouver à la sortie.

Mais j'abandonne ces méthodes désuètes et critiquables sur lesquelles vous fondez vos projections à long terme, pour vous livrer quelques réflexions sur la négligence fondamentale des leçons de l'économie — et, surtout, de la politique économique récente — qui caractérise votre travail.

Nous avons eu, à ce sujet, un échange de vues lorsque, vous vous en souviendrez, notre collègue, M. Cooreman, avait évoqué, lors de la réforme fiscale, un point qui lui paraissait important, à savoir que lorsqu'on envisage une réforme fiscale qui vise notamment l'indexation des barèmes fiscaux, il faut avoir le courage de dire qu'à partir du moment où les recettes en matière d'impôts des personnes physiques n'augmentent plus avec l'index, mais uniquement avec le bien-être, les dépenses alimentées par ces recettes devraient, elles aussi, faire l'objet d'un examen sérieux : or, vous savez mieux que personne que la quasi-totalité des dépenses de l'Etat belge sont indexées et que, dès lors, ce sont les deux facteurs qui les affectent directement : le bien-être et la hausse du coût de la vie. Ici aussi, vous prenez des engagements fermes de dépenses, alors que vos recettes sont variables et douteuses.

Je trouve une autre manifestation de cette erreur d'appréciation dans le rapport. Le secrétaire d'Etat aux réformes institutionnelles, d'habitude mieux inspiré, a fixé à 1,6 p.c. l'élasticité de l'impôt des personnes physiques en fonction de la croissance des revenus.

Ce pourcentage, reflet de l'époque où les barèmes fiscaux n'étaient pas indexés, permettait, lors du passage des revenus à des tranches supérieures, d'aboutir à des taux de taxation beaucoup plus élevés.

Vos prévisions comportent clairement une erreur, car elles ne tiennent pas compte de l'indexation.

Nous avons vécu ensemble, monsieur le ministre, l'expérience des secteurs nationaux.

La loi ordinaire d'août 1980 prévoyait la manière dont les secteurs nationaux allaient être financés.

Le 5 mars 1984, le Parlement votait déjà une loi qui modifiait fondamentalement ce que l'on pensait être un règlement définitif du financement des secteurs nationaux.

M. Dehaene, Vice-Premier ministre et ministre des Communications et des Réformes institutionnelles. — Si en 1984 on a parlé d'une régionalisation préparatoire, c'était tout de même pour arriver à une régionalisation définitive par après.

M. Hatry. — Les montants nécessaires avaient été mal estimés. C'est pour cette raison et parce qu'il y avait un conflit au sein du gouvernement, et pas uniquement par souci d'une régionalisation accrue, que vous avez été obligé de revoir les données dès 1984.

M. Dehaene, Vice-Premier ministre et ministre des Communications et des Réformes institutionnelles. — Je ne suis pas d'accord.

M. Hatry. — J'en prends note, mais maintiens ma position.

Cette erreur montre à quel point on peut déjà se tromper en trois ans. J'ajouterais que le solde net à financer est un autre témoignage de la difficulté d'établir des prévisions fiables même à un an d'échéance.

Par ailleurs, vous semblez oublier — et c'est là un autre aspect inquiétant de votre réforme — que, dans toute une série de branches économiques, existe ce qu'on appelle le phénomène des ciseaux. D'un côté, les éléments de coûts croissent considérablement, mais, de l'autre, les recettes n'augmentent pas du tout de la même façon. Les agriculteurs connaissent bien ce phénomène puisque leurs dépenses — énergie, salaires ou coût du capital, par exemple — augmentent alors que leurs recettes sont fixées par des décisions prises sur le plan européen. Par conséquent, les écarts vont croissant.

Dans le secteur bancaire, l'écart est aussi bien connu entre les taux débiteurs et les taux créditeurs. Lorsqu'un hiatus s'établit entre les deux, il est évident que les entreprises du secteur sont en difficulté. C'est en grande partie pour cette raison que les banques d'épargne américaines sont en difficulté aujourd'hui.

Qu'avez-vous fait dans le domaine de la TVA? Vous avez garanti aux Communautés des revenus en la matière et vous les avez fait dépendre de paramètres extérieurs, tels que le nombre d'élèves, l'évolution de cette population, etc.

Les recettes de la TVA sont conditionnées, à ce stade-ci, par de tout autres facteurs, notamment la croissance économique et le taux de perception. Mais, très bientôt, les recettes ne seront plus fixées par le gouvernement belge mais par la Communauté européenne, de commun accord.

De plus en plus, tant vos recettes que vos dépenses vous échapperont totalement, car d'un côté, vous aurez la contrainte européenne et, de l'autre, vous serez tenus par vos promesses aux Communautés et aux Régions dans ce domaine.

L'incertitude est donc totale, parce que la différence entre ce que vous allouez aux Communautés et ce que vous allez recevoir représente ce que l'Etat belge doit utiliser pour ses propres dépenses.

Nous nous trouvons donc là devant un phénomène que vous ne pourrez d'ailleurs pas compenser par une action sur les autres éléments de recettes fiscales. La TVA, par exemple, fait partie de ces impôts insipides, incolores, inodores, que le contribuable accepte de payer.

Le Premier ministre français, M. Rocard, a déclaré notamment que c'était un impôt qui ne faisait pas mal. C'est d'ailleurs pour cela que beaucoup de gouvernements aiment bien ce type de recettes, parce qu'elles ne font pas crier le contribuable comme c'est le cas quand on extrait de son escarcelle une partie importante du revenu qu'il a gagné par son activité professionnelle. Or, cet impôt qui aurait pu théoriquement vous aider à disposer de nouvelles ressources se verra soumis à des règles précises quant à ses caractéristiques, dont le niveau, sur le plan européen.

Hélas donc, votre problème ne pourra pas être allégé par votre droit d'intervention dans d'autres domaines de la fiscalité. En effet, les droits d'accise ne seront pas seulement harmonisés, eux, sur le plan européen, ils seront même uniformisés. Si les propositions actuelles, susceptibles encore d'être modifiées par la Commission, sont maintenues, il n'y aura qu'un seul taux d'accises sur le plan européen pour les produits concernés. Aucun recours de ce côté-là, donc, monsieur le ministre, si vous souhaitez améliorer vos recettes et le solde net à financer.

Et ailleurs? L'impôt des sociétés est un élément important dans la concurrence européenne et vous aurez peur, à juste titre, de l'augmenter. Le ministre des Finances étudie même actuellement la meilleure façon de le réduire. A mon sens, cette opération ne réduira pas la taxation globale des sociétés mais donnera l'impression que le taux est inférieur. Vous ne disposerez pas ici d'une grande liberté, puisqu'il s'agit d'un mode de taxation qui sera bien connu des investisseurs potentiels dans d'autres pays et qui conditionnera pour la Belgique les investissements — belges ou étrangers — générateurs d'emplois.

Venons-en à l'impôt des personnes physiques. J'imagine que votre gouvernement et les partis qui le soutiennent n'oseront pas revenir en arrière après la réforme de 1988 qui, à leur avis, constitue une opération blanche, mais qui, selon moi, a grevé les contribuables. Il faudrait même, d'après moi, continuer à réduire l'impôt des personnes physiques qui reste toujours excessif à l'heure actuelle, surtout si on le compare à la situation dans d'autres pays, où des réformes se déroulent aussi.

En ce qui concerne la fiscalité de l'épargne, vous savez mieux que personne qu'au sein de la Communauté européenne, la France n'accordera la liberté de circulation des capitaux qu'après l'établissement d'une certaine harmonisation des précomptes à ce niveau.

Sur le plan fiscal, vous avez mangé votre pain blanc. Le pain gris sera peut-être pour vos successeurs, au moment où ils

se rendront compte que les engagements pris dépassent les disponibilités. Ce phénomène est extrêmement inquiétant.

Une dernière réflexion pour en terminer avec ce chapitre, monsieur le ministre. On a cru à l'époque de la vogue des opinions économiques keynésiennes qu'il était possible de faire du *fine tuning* conjoncturel, à savoir qu'on pouvait éventuellement pratiquer une politique anticyclique qui concilierait le plein emploi avec la croissance économique, une absence d'inflation et une balance des paiements positive, le tout grâce à des interventions gouvernementales.

Qu'a-t-on constaté au moment où cette politique a été menée, avec, bien entendu le recours à tout un ensemble d'instruments bien connus comme le taux d'intérêt et l'épargne publique ou les déficits budgétaires? C'est que, de plus en plus de groupes dans des domaines comme le logement social, la politique des handicapés, la construction dans son intégralité, etc., souhaitaient se soustraire à l'action anticyclique du gouvernement, pour des raisons parfaitement légitimes d'ailleurs. Ce qui signifie que la masse sur laquelle le gouvernement pouvait encore agir devenait si faible que, pour influencer la conjoncture grâce à une intervention dans ce domaine, il était pratiquement nécessaire d'appliquer des remèdes de cheval. On assistait donc à des politiques du style *stop and go*, le Chancelier de l'Echiquier, en Grande-Bretagne, augmentait de 100 p.c. d'une année à l'autre la fiscalité sur les voitures ou sur les téléviseurs, ce qui provoquait des vagues d'achat intermittentes dans ces secteurs entraînés finalement ensuite dans le marasme.

Notre politique nationale, qui ne s'appliquera qu'à un niveau beaucoup trop faible, conduira à ce résultat.

Les chiffres sont à peine contestables. En 1988, les dépenses s'élevaient à 1 947 milliards de francs et les recettes à 1 502 milliards de francs. Le solde budgétaire de 445 milliards de francs correspondait ainsi à 29 p.c. des recettes.

Qu'advient-il lorsque les 600 milliards de francs auront été transférés aux Régions et aux Communautés? En simplifiant les calculs, vous obtiendrez une relation de 1 350 milliards de francs de dépenses contre 900 milliards de francs de recettes.

L'écart de 450 milliards de francs entre les deux postes correspond à 50 p.c. des recettes de l'Etat central. Ce faisant, je ne tiens même pas compte du phénomène des ciseaux que je viens d'évoquer.

Telle est la masse de recettes sur laquelle vous pouvez encore compter par rapport à des dépenses qui n'ont pas encore diminué, malgré le régime automatique d'emprunts des Régions que vous avez essayé de mettre au point. Les problèmes de contrôle budgétaire que le gouvernement aura à affronter à partir de février, et qui se répéteront de façon lancinante année après année, seront difficiles à dominer.

Les gouvernements suivants n'échapperont pas à ce difficile exercice compte tenu de l'héritage qui leur sera légué et dont il n'y aura pas lieu d'être fier.

Quelle politique, ce faisant, un Etat belge central devrait-il pratiquer?

Deux objectifs de caractère général peuvent être poursuivis par un gouvernement en cette matière, monsieur le ministre. Il s'agit tout d'abord de maintenir un Etat central performant. Or, et c'est ce qui m'inquiète le plus, vous n'évoquez pas cette possibilité hormis le solde net à financer et l'unité économique et monétaire qui ne garantissent pas un Etat performant. En Amérique du Sud, en Afrique et ailleurs encore, des pays ont sauvegardé leur unité économique et monétaire. Sont-ils bien gérés pour autant? Poser la question, c'est y répondre. L'unité économique et monétaire n'est pas une garantie d'efficacité et de performance. L'inflation l'endettement, la balance des paiements et les budgets déficitaires sont les caractéristiques de leur gestion. Votre silence à ce sujet, surtout celui du ministre des Finances, est extrêmement inquiétant.

Il y a dix ans c'était un sujet de plaisanterie que d'imaginer l'Etat central dépouillé, ne comptant plus dans ses attributions que les seules matières de Défense nationale, de Justice, de Finances, d'Affaires sociales, d'Emploi et de Travail et, principalement, la Dette publique. A cette époque, on ajoutait encore

imprudemment à ses compétences les Affaires étrangères et le Commerce extérieur. Ce n'est même plus le cas puisque vous avez l'intention, dans la troisième phase de la régionalisation et de la communautarisation, de soustraire, dans une large part, ces fonctions à l'action du gouvernement central.

En raison des défauts que nous venons d'évoquer en ce qui concerne le fonctionnement financier de l'Etat central et de la réduction de ses compétences, il ne me paraît plus possible de parler encore d'un Etat performant. A cet égard, vous allez subir des mécomptes que vous estimez d'ailleurs devoir réduire en partie en imposant une gestion correcte aux Régions et aux Communautés. Ce n'est pas parce que, depuis 1980, elles ont été autonomes et n'ont pas dépensé leur argent comme des marins ivres, comme le disait votre collègue, M. Maystadt, que nous pouvons nécessairement leur faire confiance. En effet, si votre projet de loi a l'intention d'imposer des restrictions, sur lesquelles j'ai marqué mon accord total en commission, au pouvoir d'emprunt des Communautés et des Régions, la politique suivie consiste, en quelque sorte, à pratiquer le vieil adage: «Faites ce que je dis mais pas ce que je fais.» Vous vous retranchez derrière l'autonomie des Régions et leur indépendance fiscale pour affirmer qu'elles mèneront une politique responsable. Mais qui était plus autonome et plus indépendant finalement que l'Etat belge avant 1981? Pourtant, personne ne peut prétendre que sa politique ait été responsable, du moins pendant la décennie précédant 1981.

Le gouvernement semble avoir une grande confiance dans la responsabilité et le comportement efficace des Régions et Communautés, en raison de l'autonomie qui leur est accordée. Je me permets d'émettre de sérieux doutes à ce sujet.

L'année 1989 sera celle de tous les dangers. Des dérapages pourront se produire alors qu'il nous sera impossible de savoir si tel est le cas, en raison, d'une part, de la confusion des dates relatives au démarrage de la régionalisation et, d'autre part, de la manière dont la comptabilité nationale enregistrera l'intégrale de la situation des Régions et Communautés et de l'Etat belge.

Celui-ci doit rester performant afin de ne pas ressembler, à certains égards, à certains pays latino-américains. Ce projet ne prévoit rien en ce sens.

J'en viens au deuxième objectif politique de l'Etat central, la poursuite de la réforme fiscale. Le gouvernement a élaboré en 1988 une «réformette». Ainsi, une part de l'impôt sur le travail a été transformée en impôt sur les entreprises, sur les indépendants, sur les assurances et sur la consommation. Et malheureusement, ce n'est pas fini.

Qu'en est-il de la position actuelle de la Belgique par rapport à d'autres pays? Elle ne se situe plus, comme d'aucuns l'affirment, au quatrième ou cinquième rang. Je tiens à dénoncer l'escroquerie intellectuelle qui consiste à dire que les trois pays scandinaves figurent avant nous. C'est inexact.

Considérons la situation en 1986, d'après les dernières statistiques publiées par l'OCDE, à la fin de l'année dernière. Bien sûr, la Suède compte un revenu fiscal total de 53,5 p.c. de son PNB. Ce pourcentage est de 45,4 en Belgique, de 50,6 au Danemark et 49,8 en Norvège. Je précise qu'il s'agit des recettes par rapport au PNB.

Mais notre solde net à financer dépasse celui de tous les autres pays et notamment des pays scandinaves qui sont placés en tête. Si le calcul est réalisé non en fonction des recettes mais bien en fonction des dépenses, vous constaterez alors que la Belgique est le pays qui dépense le plus par rapport à son PNB, bien avant la Suède avec un solde net à financer belge de 7,8 p.c. La Belgique, se situe aussi, avec 54,2 p.c. devant le premier pays de la série, ne l'occurrence, la Suède.

Par conséquent, nous devrions être conscients que l'Himalaya fiscal évoqué par votre collègue, ministre des Finances, sous le précédent gouvernement, monsieur le ministre, n'est en rien vaincu mais subsiste encore.

Il me paraît indispensable que le prochain gouvernement prenne en main cette question impérieuse du niveau global de la fiscalité belge, qui fut négligée en 1988 en faveur de compensations intégrales aux diminutions d'impôts.

J'en viens à un autre objectif de l'Etat central. Il convient de ne pas créer de situations insupportables pour certaines Régions. Je serai très bref sur ce point car le rapport est particulièrement explicite. Par ailleurs, il faudra également éviter d'utiliser des artifices quant à l'affectation de certains impôts aux Régions et Communautés.

Ma réflexion sur Bruxelles est très simple. Le détail de la situation impossible de Bruxelles sera constaté dès l'année 1989. Pour l'exploitation des transports en commun — je ne parle même pas de la politique transférée d'investissement des travaux publics et des Communications — des sommes que le rapport chiffre aux environs de 5 milliards de francs dès 1989 seront manquantes.

Il est clair que la situation de Bruxelles est, non pas à long terme car la Wallonie a des problèmes très sérieux à cette échéance, mais à court terme beaucoup plus grave que celle des deux autres Régions.

Il existe un seul remède pour apporter une solution à ce problème, à savoir l'astuce très intéressante qui figure dans la nouvelle loi spéciale du 8 août 1988. Si le gouvernement central à un certain moment souhaite que des initiatives soient prises dans des domaines tels que les transports, les communications ou l'aménagement urbain et que la Région bruxelloise s'y refuse, le gouvernement peut, suivant une procédure bien définie, lui imposer un certain nombre de règles de comportement en ces matières.

La Région bruxelloise se trouvera alors dans l'impossibilité matérielle d'assumer ces financements.

Par conséquent, vous avez donné une magnifique solution aux futurs dirigeants de l'Exécutif de la Région bruxelloise: ceux-ci doivent refuser des dépenses qu'ils ne sont pas en mesure de soutenir. Ces mesures peuvent, par exemple, être relatives au transport des navetteurs travaillant à Bruxelles ou à l'implantation de nouvelles activités internationales à Bruxelles. Il faudra alors bien admettre le fait que Bruxelles ne peut assumer ces dépenses.

Nous nous trouvons peut-être dans la situation de «l'arroseur arrosé» en ce sens que le gouvernement central a sans doute voulu imposer un certain nombre de politiques à Bruxelles en fonction de son rôle de capitale internationale et nationale.

Personnellement, je conseillerais aux futurs dirigeants de la Région bruxelloise d'utiliser cette faculté pour faire face à la situation insupportable de l'équilibre des recettes et des dépenses, dès 1989. Rien, en tout cas, ne nous rassure, à l'heure actuelle, quant à la qualité et au niveau des éléments compensatoires de charges qui ont été, dans le passé, attribués à Bruxelles grâce au travail fourni par les différents ministres de la Région bruxelloise qui se sont succédé. Le résultat de leur travail et de leurs efforts a permis de compenser, dans une certaine mesure, les handicaps qui affectaient la capitale, mais risque d'être perdu.

Bruxelles est la «mal-aimée» de cette réforme. Il faudra trouver une compensation en raison du fait qu'en matière de travaux publics et de communications, les sommes disponibles sont tout à fait insuffisantes pour combler les besoins.

La nature des impôts que vous avez décidé d'attribuer aux Régions me semble être un sujet moins fondamental que ceux que j'ai abordés jusqu'ici. J'émettrai simplement trois petites réflexions.

Certains ont fait remarquer à quel point la notion de précompte immobilier ne se prête pas à un transfert puisqu'il ne s'agit que d'un acompte sur un impôt dû, bien que ce soit, en réalité, un impôt sur le capital puisque la déduction n'en est pas totalement possible. Il convient de souligner que le problème de ce précompte immobilier n'a pas été entièrement clarifié.

Nous avons d'ailleurs introduit un amendement visant à éviter les excès dans ce domaine, le précompte immobilier et ses additionnels ne pouvant, en aucune façon, dépasser le revenu cadastral. Certaines provinces du royaume sont, en effet, devenues le terrain idéal des taxations abusives sur lequel le précompte, d'apparence modeste, perçu par l'Etat central s'ajoute

à celui que prélèvent les provinces et les communes. Le total de ces différentes perceptions dépasse le revenu cadastral.

M. Dehaene, Vice-Premier ministre et ministre des Communications et des Réformes institutionnelles. — Les impôts prélevés actuellement sont exactement les mêmes qu'en 1980 lorsque les libéraux participaient au gouvernement.

M. Hatry. — Les sensibilités ont évolué depuis 1980 à l'égard de la fiscalité; les comportements se modifient, les données internationales aussi. Cela vaut surtout pour les deux impôts que je vais évoquer.

Prenons, par exemple, les deux autres types d'impôts que vous voulez attribuer aux Régions.

La taxe sur les jeux et les paris est imposée aux casinos et attribuée aux Régions. Or, Bruxelles, même lorsque le gouvernement national l'a souhaité, n'a jamais pu obtenir l'ouverture d'une seule installation de ce genre du fait de la pression exercée par les deux autres Régions qui possédaient chacune quatre casinos.

La dichotomie — au sens médical du terme — qui existait jusqu'à présent entre le ministre de la Justice et le ministre des Finances voulait que le ministre de la Justice se voile la face quant à la fermeture éventuelle des casinos car le ministre des Finances y trouvait un profit conséquent.

Si l'Exécutif bruxellois se mettait en tête de profiter de la taxe sur les jeux et paris, qui nous dit que, dorénavant, le ministre de la Justice, dont les compétences restent nationales, devant le caractère tellement visible de cet « antre de péché » que serait éventuellement un casino dans la capitale de l'Europe, ne le fermerait pas, ne fût-ce que pour faire plaisir, selon le cas, à ses amis flamands ou wallons, qui seraient les premières victimes de l'ouverture d'un casino à Bruxelles. On sait, en effet, qu'une partie importante des joueurs de casino à la côte ou en Ardennes sont bruxellois ou anversoïis.

Cela prouve le caractère singulier de certaines dispositions du système des impôts, que vous attribuez aux Régions.

J'aborde un dernier point. En matière de transmission immobilière, nous avons les droits d'enregistrement les plus élevés des pays de la CEE.

Depuis des années, les professionnels de la construction — mais pas seulement eux — souhaitent que l'on en arrive à assujettir l'ensemble des opérations immobilières, y compris les loyers, à un régime de TVA, dont le taux serait bien entendu plus modéré que le taux d'enregistrement trop élevé à l'heure actuelle, et qui est une des raisons de ce marasme que nous avons connu dans le secteur immobilier.

Les Régions ne pourront pas renoncer aux recettes des droits d'enregistrement sur les mutations immobilières que vous leur octroyez car ces recettes alimenteront leur budget de façon indispensable. Dès lors, sauf pression européenne, que je souhaite, le système actuel est condamné à devenir définitif car les Régions n'accepteront jamais un projet de réforme en cette matière.

Cela me rappelle un épisode de 1982, lorsqu'il avait été demandé aux Régions de remplacer le système d'aide à l'expansion économique par un système d'incitants fiscaux, demande à laquelle les Régions wallonne et flamande nouvellement autonomes, n'ont jamais répondu positivement car il s'agissait pour elles d'un abandon, d'une *diminutio capitis*. Ici aussi, vous créez le précédent en matière immobilière qui rendra malheureusement impossible une réforme pourtant souhaitable.

Il est évidemment très inquiétant de constater combien non seulement les affirmations, mais surtout les silences dont furent ponctuées les discussions de ces dernières semaines, se répercutent dans les rapports. L'inquiétude que nous ressentons est, bien entendu, légitime et il est certain que la sécurité que prétendent offrir vos projections à vingt ans n'est nullement garantie. C'est, à mon avis, l'aspect le plus alarmant de ce projet.

Ainsi que d'autres l'ont dit avant moi, plutôt que de « fouetter » votre majorité pour la forcer à voter cette réforme, dans

l'imprécision et l'impréparation, pourquoi ne vous êtes-vous pas penché sur la question, trois mois de plus? Vous auriez d'ailleurs pu étudier toutes les répercussions de ce projet en confiant l'examen de celui-ci à des experts qui n'auraient pas été conditionnés par les objectifs à poursuivre.

Cela aurait en outre permis de donner un autre éclairage à cet ensemble dont la précision et l'exactitude nous semblent fausses et qui constitue un danger énorme pour la Belgique que nous avons essayé, ensemble, de reconstruire entre 1982 et 1987.

Dans un tel contexte, vous ne serez probablement nullement surpris, monsieur le Vice-Premier ministre, d'apprendre que nous ne partageons pas la satisfaction — dont vous avez déjà fait part à la presse — que vous inspire le vote rapide de ce projet de loi, ce avant même que le Sénat se soit exprimé. Cela ne vous étonnera pas non plus que le groupe PRL ne se prononce pas favorablement — c'est le moins que l'on puisse dire — à l'égard dudit projet. (*Applaudissements.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan Vice-Eerste minister Dehaene.

De heer Dehaene, Vice-Eerste minister en minister van Verkeerswezen en Institutionele Hervormingen. — Mijnheer de Voorzitter, in de eerste plaats wil ik mij aansluiten bij de woorden van dank, die hier al herhaaldelijk werden uitgesproken ten opzichte van het personeel, zonder wier medewerking de behandeling van dit wetsontwerp niet mogelijk zou zijn geweest. Ik dank ook de rapporteurs die niet alleen een overzichtelijk verslag hebben opgesteld, maar die daarenboven op deze tribune een merkwaardige synthese, met de nodige *personal touch*, hebben gegeven die verrijkend was voor het debat. Ik zou ook de woordvoerders van meerderheid en oppositie willen danken omdat zij een poging hebben gedaan om de draagwijdte van deze hervorming niet alleen op Belgisch vlak maar tevens in een Europees perspectief te meten. Zij hebben ook gepoogd na te gaan hoe deze hervorming in de toekomst zal evolueren.

Ook al waren de meningen verdeeld, toch was dit debat verrijkend voor deze politieke discussie.

In de eerste plaats zal ik het hebben over de draagwijdte van deze hervorming en het perspectief dat deze hervorming biedt. Daarna zal ik dieper ingaan op een aantal institutionele vragen en vragen rond het financieringsontwerp.

Wat de politieke draagwijdte van de staatshervorming betreft, zou ik even willen reageren op sommige sprekers die beweerden dat de hervorming als het ware uit de lucht is komen vallen en op een geïmproviseerde wijze wordt tot stand gebracht.

Ten eerste ben ik de mening toegedaan dat de hervorming niet plots uit de lucht is komen vallen. Waarom heeft immers het vorige Parlement anders met grote meerderheid een verklaring tot herziening van de Grondwet goedgekeurd, die toch het perspectief opende op een verdere staatshervorming?

De hervorming gebeurt ook niet op een geïmproviseerde wijze. Er is, integendeel, een zekere continuïteit te bespeuren in de verschillende stadia van de staatshervorming. In elke fase was de volgende stap reeds opgenomen. In 1970 werd, zoals de toenmalige Eerste minister Eyskens beklemdoende, een einde gemaakt aan een bepaald type van unitaire Staat.

Toen wist men echter nog niet hoe het nieuwe type van Staat concreet gestalte moest krijgen. Pas in de vorige boodschap naar aanleiding van de nationale feestdag kon de Koning voor deze nieuwe staatsstructuur de term federalisme gebruiken. Een aantal elementen van de federalistische staatsstructuur werden echter reeds in de hervorming van 1970 opgenomen. Was het immers in 1970 niet de bedoeling het onderwijs te communautariseren? Heeft men in 1970 in artikel 107^{quater} van de Grondwet niet reeds bepaald dat een aantal plaatsgebonden materies onder de bevoegdheid van de Gewesten moeten vallen? Werd door de staatshervorming van 1980 niet, in het verlengde van de grondwetsherziening van 1970, artikel 107^{quater} toegepast, want toen werden een aantal materies verder toevertrouwd aan een autonoom Vlaams en Waals Gewest en stond reeds in de

wet ingeschreven dat binnen een redelijke termijn een Brussels Gewest moest worden opgericht.

Werd in de hervorming van 1980 ook niet reeds het perspectief geopend voor de hervorming van de parlementaire instellingen, zoals de heer De Bondt aanhaalde? Heeft men in 1980 niet een eerste schuchtere stap gedaan in de richting van een Grondwettelijk Hof?

De rol die de grondwetsherziening van 1970 had toegewezen aan het Hof van cassatie, bleek immers niet voldoende om de bevoegdheidsconflicten die uit de hervorming voortsporen, op te lossen en hieruit heeft men in 1980 de conclusies getrokken.

Reeds bij de installatie van het Arbitragehof heb ik hier op de tribune gezegd dat het voor mij in de sterren geschreven stond dat, als dit Arbitragehof op korte termijn zijn eigen gezag kon vestigen, het zou evolueren naar een Grondwettelijk Hof.

Heel wat elementen die met de hervorming van 1988 werden gerealiseerd, namelijk een verdere stap in de richting van een Grondwettelijk Hof, Brussel integreren in het geheel van de hervorming, de onderwijsbevoegdheid doorgeven aan de Gemeenschappen, liggen in feite in het verlengde van datgene waarvoor men in 1970 een basis heeft gelegd. Men mag niet zeggen dat alles zomaar werd geïmproviseerd. Al deze hervormingen hebben het voorwerp uitgemaakt van veel besprekingen, ook in de studiecentra die door de vorige regering werden opgericht en waarvan ik trouwens verscheidene documenten heb gebruikt toen ik informateur en formateur was.

Zelfs een herziening van het financieringssysteem — onder meer de heer Verhaegen heeft er hier aan herinnerd — stond als het ware in de sterren geschreven aangezien het financieringssysteem dat men in 1980 wilde opzetten was bedoeld om een andere dimensie te krijgen, dan uit de feiten na 1980 is gebleken. Het was immers de bedoeling dat het deel andere middelen dan dotaties sneller zou groeien dan het geval is geweest.

Wanneer men het werk ziet van de studiecmissies en de studiecetra en het werk dat in de verschillende partijen is verricht en in de verschillende partijprogramma's is terug te vinden, wanneer men de discussies ziet, ook in het Parlement, die in de loop van de jaren hebben geleid tot de huidige staatsstructuren, dan kan men niet zeggen dat dit alles geïmproviseerd is. Het is de uitwerking van iets dat wij gelukkig geleidelijk hebben opgebouwd. Wij hebben hier ook een eigen techniek ontwikkeld van voorbereidende fasen die dan achteraf worden omgevormd tot structurele fasen. Zo is de communautarisering van het onderwijs in feite sinds lang voorbereid door de opsplitsing van de beide departementen. Men kan zelfs stellen — ik hoor het de ministers van Nationale Opvoeding nog zeggen in de regering — dat zij in de uitvoeringsbesluiten dusdanig autonoom te werk zijn gegaan dat het bijna niet meer mogelijk was om aan het grondwettelijk concept, dat er een nationaal kader moest zijn, te beantwoorden. De hervorming van 1980 hebben wij voorbereid op basis van de voorbereidende gewestvorming van 1974.

De regionalisering van de nationale sectoren, waarvan men altijd voorspeld heeft dat het de moeilijkste operatie zou zijn, hebben wij eveneens voorbereid door middel van de feitelijke regionalisering in 1984 en kunnen wij momenteel structureel in rechte vertalen zonder dat dit tot veel moeilijkheden aanleiding geeft. Wat de geleidelijke uitbouw van de staatsstructuren betreft, hebben wij een eigen techniek ontwikkeld die maakt dat, hoe moeilijk ook, die overgang geleidelijk kan gebeuren en dat men op geregelde tijdstippen een stuk kan consolideren van wat is gegroeid.

Mocht u mij in de vorige legislatuur daarover hebben onderzocht, dan zou ik geantwoord hebben dat er inderdaad een volgende fase van de staatsvorming diende te volgen en dat de volgende legislatuur dus een constituantte moest zijn. Ik zou eraan toegevoegd hebben dat men daarvoor enige tijd moest nemen en dat wellicht het begin van de jaren negentig het goede moment zou zijn. Het zijn echter de politieke omstandigheden die ertoe hebben geleid dat wij sneller dienden te werk te gaan. Het punt waarover de vorige regering is gevallen, was ogenschijnlijk een banaal evenement rond een op zichzelf banaal probleem. In feite was dit slechts het topje van de ijsberg. Het

ging om een problematiek die veel dieper lag en die slechts op te lossen was door een structurele aanpak.

De meerderheid waarop de vorige regering was gebaseerd, had na de verkiezingen van eind 1987, geen operationele meerderheid. Men was dus verplicht naar andere formules te zoeken. Als informateur — men heeft mij misschien niet geloofd — heb ik altijd gezegd dat het enige middel om uit het kluwen te komen erin bestond om het incidentele te overschrijden om aldus tot een structurele aanpak te komen, waarvan het probleem Voeren slechts een klein element was. Ik heb van meet af aan gezegd dat er een regering moest komen die over de nodige meerderheid beschikte om de hervorming tot stand te brengen. Dat sommige partijen misschien niet hebben geloofd dat ik het zou doorduwen en het zou trachten te realiseren, is goed mogelijk, maar dat is hun probleem. Daarom is de meerderheid misschien op een minder klassieke manier dan men gewoon is, tot stand gekomen. Men kan echter niet ontkennen dat deze coalitie over de vereiste meerderheid beschikt om de Grondwet te herzien en om ontwerpen, die een bijzondere meerderheid vereisen, goed te keuren.

De heer Luyten. — Wij zijn klassieke federalisten.

De heer Dehaene, Vice-Eerste minister en minister van Verkeerswezen en Institutionele Hervormingen. — Wij hebben het geheel in dit perspectief opgezet en zijn op een eindpunt van een fase van de hervorming gekomen.

Alvorens in te gaan op de Europese en internationale dimensie, moet ik beamen dat de zaak vrij complex is, en wellicht iets langere overlegtijd beter ware geweest. Ik ben het eens met degenen die beweren dat een en ander nogal op afstand van de burger tot stand is gekomen. Toch waarschuw ik de personen die spreken over de complexiteit en die vaak de indruk geven dat de toestand vóór de hervorming niet complex, maar eenvoudig en doorzichtig was en door alle burgers werd begrepen. Ik nodig hen uit hierover een enquête te houden. Zij zouden tot verrassende resultaten kunnen komen. Ik waarschuw ook degenen die denken dat het federale model — tot en met de financieringswetten — van andere federale staten eenvoudig en doorzichtig zijn. Zij hebben wellicht de Duitse wetgeving ter zake niet goed gelezen.

Ik beaam dat het geheel op een korte tijd tot stand is gekomen. Het is een illusie te denken dat men dergelijke hervormingen kan realiseren als het niet snel gaat. De hervormingen van 1970 en 1980 zijn er om dat te bewijzen. Het is aan dergelijke hervormingen inherent dat ze ofwel op een korte tijdsperiode ofwel helemaal niet worden tot stand gebracht. Ik ben de laatste om te ontkennen dat een belangrijke inspanning moet worden gedaan om de burger ter zake grondig te informeren. Daarom hebben Vice-Eerste minister Moureaux en ikzelf vanochtend in de Ministerraad voorgesteld de nodige middelen vrij te maken om daarrond een ruime informatiecampagne te kunnen voeren.

Het is als een pluspunt te beschouwen dat onze hervorming door sommigen een « stille revolutie » wordt genoemd. In het buitenland blijkt vaak dat de klassieke procedures leiden tot heftige strijd, soms met geweld. Als een hervorming « gedragen door de bevolking » een heftige strijd veronderstelt, dan verkies ik onze stille revolutie.

Plusieurs intervenants ont souligné — et c'est un des éléments positifs de ce débat — le fait que la restructuration de notre pays dans le sens d'une plus grande décentralisation et d'une autonomie accrue de ses différentes composantes, se déroule parallèlement à une évolution au niveau européen qui va dans le sens d'une unité renforcée. Cette tendance apparemment contradictoire n'est pas propre à la Belgique, mais se retrouve dans plusieurs pays européens et constitue un signe caractéristique de l'évolution des temps que nous vivons. A la lecture d'ouvrages de prospective, je suis toujours étonné de constater que ce double mouvement — l'instauration de plus grandes unités allant de pair avec la création d'unités plus petites — soit décrit comme une tendance fondamentale de l'évolution actuelle. C'est le cas, par exemple, chez Tofler dans la *Troisième vague* ou chez Edgard Morin dans *Penser l'Europe*. Je cite ces

deux auteurs parce que j'ai été frappé par le fait que lorsqu'ils proposent un exemple, ils citent l'évolution belge.

Je pense qu'une des caractéristiques de l'Europe réside dans ce que Morin appelle la polyculture, système dans lequel chacune des cultures recherche précisément, un peu dans un réflexe de défense par rapport à cette plus grande unité européenne, à concevoir des structures leur permettant de défendre, voire de développer leurs caractéristiques. Ce n'est donc pas un hasard si, en Belgique également, l'autonomie a commencé sur le plan culturel. Il n'est pas davantage contradictoire d'envisager cette autonomie sur le plan économique.

En effet, la construction de l'unité monétaire et économique, au niveau européen, alors qu'elle existe déjà dans le cadre plus restreint de notre pays et que nous voulons l'y maintenir, n'est pas en contradiction avec l'idée d'offrir à des entités plus restreintes, la possibilité de mener une politique économique adaptée aux nécessités et aux caractéristiques propres à la région considérée. On retrouve en quelque sorte le même mouvement dans les grandes entreprises où, parallèlement à une tendance à la concentration, existe aussi une tendance à la création de *profit centers*, c'est-à-dire d'unités autonomes, chargées de réaliser, au sein d'une plus grande unité, le but visé par l'entreprise. Ce que nous recherchons est un peu similaire.

De historique stap die we vandaag doen en het verder uitvoeren van de keuzen van 1970 zijn mijns inziens geenszins contradictorisch met de evolutie in Europa en andere landen. Wij moeten dit de bevolking duidelijk maken. Ik was verheugd vast te stellen dat een aantal sprekers zowel van de oppositie als van de meerderheid ook op dit aspect zijn ingegaan.

Ik heb geen moeite om te stellen dat het federalisme dat we in België uitbouwen een federalisme *sui generis* is, met kenmerken eigen aan de Belgische problemen. En ik voeg er meteen aan toe dat er niet zoiets bestaat als «het federalisme». Wie een federale staatsstructuur met een andere vergelijkt, zal minstens evenveel verschillen als gemeenschappelijke kenmerken ontdekken. Geleidelijk aan hebben wij gestalte gegeven aan de federale opbouw, met een paar essentiële kenmerken: deelgebieden met eigen bevoegdheden, eigen financiële verantwoordelijkheid, eigen diensten, een eigen Executieve en hoe onvolmaakt ook, een eigen Parlement en ook weer geleidelijk, een grondwettelijk hof om conflicten op wetgevend vlak op te lossen. Andere kenmerken die in dit debat herhaalde malen werden beklamtoond, zijn de exclusieve bevoegdheid en de gelijkwaardigheid van wet en decreet.

Als gevolg daarvan zouden wij geen hiërarchie van de normen en geen concurrerende bevoegdheden hebben. Er wordt te weinig opgemerkt dat de hiërarchie der normen gekoppeld is aan concurrerende bevoegdheden en niet geldt voor exclusieve bevoegdheden.

Het kiezen voor exclusieve bevoegdheden brengt logischerwijze het ontbreken van een hiërarchie mee, omdat men theoretisch niet op elkaars domein kan komen.

De exclusieve bevoegdheden zijn een constructie die wij, zoals collega Baert heeft vermeld, in 1970 hebben ontworpen, wanneer men wetten en decreten op gelijke voet heeft geplaatst. In 1980 heeft men die optie verlengd. Ik geef toe dat het gedeeltelijk een theoretisch concept is.

Omdat men bepaalde bevoegdheidsdomeinen heeft opgesplitst, zijn die exclusieve bevoegdheden nu van toepassing op wat men gedeelde bevoegdheden kan noemen. In 1980 heeft men inzake gezondheidszorg bijvoorbeeld bepaald dat Gemeenschappen en nationale overheid de bevoegdheden delen kennen, theoretisch althans, beide exclusief bevoegd zijn voor hun gedeelte.

Ik vrees dat in ons land door de bestaande verhoudingen, en het beperkt aantal deelgebieden, het creëren van concurrerende bevoegdheden en een hiërarchie der normen, die wel bestaan op Europees niveau, moeilijk haalbaar is.

Er is vrees voor minorisering. Ten vroegste na een aantal jaren ervaring kan er een hiërarchie der normen groeien. Persoonlijk zou ik dat wel wenselijk vinden.

Belangrijk in de hervorming van vandaag is dat wij een aantal elementen hebben ingebouwd, gegroeid uit de ervaring, die absoluut noodzakelijk zijn om die juridisch-theoretische constructie van exclusieve bevoegdheden beter te laten werken op het terrein dan tot nu toe het geval was. Ik bedoel daarmee de notie van parallelle bevoegdheden, die volgens de wet van 8 augustus 1988 gelden voor de buitenlandse handel en het wetenschapsbeleid.

Ten tweede, het uitbouwen van een overlegcomité. De wet van 1980 spreekt weliswaar van een overlegcomité, maar uit de omschrijving van de bevoegdheden blijkt dat het in feite gaat om een conflictenkamer. Wij zullen trachten dit nu uit te bouwen tot een samenwerkingsorgaan binnen hetwelk ook ministercomités kunnen worden opgericht waar problemen die zich over verschillende domeinen uitstrekken, kunnen worden besproken.

Ten derde, het inbouwen van samenwerkingsakkoorden. Ik aanvaard gedeeltelijk de kritiek op de procedure betreffende het beslechten van conflicten rond die samenwerkingsakkoorden. Belangrijk is echter dat die samenwerkingsakkoorden thans mogelijk zijn. Dat was in 1980 niet het geval. Er werd een procedure ontwikkeld voor de totstandkoming van die akkoorden. Een essentieel punt daarin is dat men een stok achter de deur heeft in geval de akkoorden niet worden uitgevoerd. Aldus hebben wij, wat ik in de Kamer heb genoemd, een aantal elementen van coöperatief federalisme opgenomen die niet expliciet werden genoemd in de wet van 1980.

Sommigen beweren dat men het Arbitragehof had moeten inschakelen. Zij hebben echter geen juist beeld van de problematiek. Mevrouw Aelvoet heeft daarstraks terecht opgemerkt dat het Arbitragehof vernietigend optreedt. Indien samenwerkingsakkoorden niet worden uitgevoerd, komt het er echter niet op aan ze te vernietigen, maar moet men in de eerste plaats een formule vinden om er voor te zorgen dat men er zich toch aan houdt. Indien een samenwerkingsakkoord niet zou beantwoorden aan de bevoegdheidsverdeling dan kan het Arbitragehof het inderdaad vernietigen. Conflicten in verband met de toepassing van een samenwerkingsakkoord zullen echter vaak een politieke dimensie hebben en kunnen aldus moeilijk aan het Arbitragehof worden toevertrouwd.

J'en viens à la problématique de la loi de financement proprement dite.

Mme Herman a fait remarquer qu'il est erroné d'approuver le présent projet de loi à la majorité spéciale.

J'estime pourtant que dans un Etat fédéral, structuré comme le nôtre, il est normal que les règles de base de celui-ci soient adoptées à la majorité spéciale.

C'est, à mon sens, un élément de confiance entre les différentes composantes d'un pays fédéral de ne pouvoir modifier ses règles de base qu'à la majorité spéciale.

Le système de financement que nous avons établi tient compte des critères de base qui président généralement à l'élaboration d'un Etat de type fédéral. Il est, en effet, fondé sur une autonomie et une responsabilité financières qui vont de pair avec une autonomie fiscale.

Le degré de ces autonomies ne doit cependant pas nécessairement se mesurer de façon identique.

De heer De Bondt. — Als zij residuair is, is het ook weinig.

De heer Dehaene, Vice-Eerste minister en minister van Verkeerswezen en Institutionele Hervormingen. — Voor mij is belangrijk dat de middelen die worden overgedragen voldoende zijn voor het pakket dat men overdraagt. In een marge, die ruimer is dan men vaak denkt, kan men de deelgebieden de mogelijkheid geven hun middelen eventueel aan te passen aan hun behoeften, indien zij niet door besparingen hun behoeften kunnen aanpassen aan hun middelen. 1 pct. opcentiemen op de personenbelasting vertegenwoordigt voor de Gewesten 3 à 4 pct. van de eigen middelen. Samen met de andere fiscale middelen die worden overgeheveld, wordt aldus een voldoende ruime marge gecreëerd voor financiële verantwoordelijkheid en autonomie. Daarbij komt nog dat er in een land als het onze grenzen

zijn aan de fiscale dispariteit die men kan toelaten zonder de Economische en Monetaire Unie in het gedrang te brengen.

Dat is ook de reden waarom in de mogelijkheid werd voorzien om grenzen te stellen waarbinnen de fiscale bevoegdheid inzake de personenbelasting kan worden uitgeoefend.

Op de tweede plaats beantwoordt het solidariteitsprincipe — en dit wordt door niemand betwist — dat nu in de wet wordt ingeschreven aan de criteria van doorzichtigheid en omkeerbaarheid. Belangrijk hierbij is dat het niet gaat om een interregionale solidariteit van het Duitse type, maar om een nationale solidariteit, de enige die in een land met een beperkt aantal componenten houdbaar is en kan worden overleefd.

Il faut souligner, comme il ressort d'ailleurs du tableau en annexe du rapport, que tout le système de financement est basé sur les moyens financiers tels qu'ils sont repris actuellement dans les budgets nationaux.

Si telle ou telle Région prétend qu'elle sera défavorisée, au départ, je suis tenté de répondre qu'elle l'aurait également été dans le cadre national.

Je cite, à titre exemplatif, la STIB à Bruxelles. Si l'on prétend qu'elle a reçu trop peu, je répondrai qu'elle s'est vu octroyer exactement le même montant que celui prévu au budget national. En conclusion, si j'estime que l'on peut exprimer des griefs, dans le cadre de l'évolution, il me paraît peu cohérent, par contre, de le faire au départ.

Ik ga even in op een drietal punten die de heer De Bondt heeft aangehaald.

Hij handelde over de Duitstalige Gemeenschap. Ik heb de cijfers niet bij. Het bedrag van de middelen van de Franstalige Gemeenschap, bestemd voor de Duitstalige Gemeenschap, is uit het pakket gehaald. Deze middelen zullen aan de Duitstalige Gemeenschap worden toegewezen door een wet die nog moet worden aangenomen bij gewone meerderheid.

Ik geef toe dat men de vreemde studenten in het globale pakket zou kunnen onderbrengen. Wat wordt vastgelegd, maakt deel uit van het politiek compromis. Ik heb er geen moeite mee te verklaren dat hoofdzakelijk de Franstaligen hebben gevraagd ze uit het globale pakket te halen.

De overgangscorrectie is eveneens een politiek compromis: de eerste drie jaar is er een zekere stabiliteit; daarna is er een snellere correctie. Men is van oordeel dat men zich tijdens die overgangsperiode moet kunnen voorbereiden op wat zal volgen, en bijgevolg niet te snel van stapel mag lopen.

Une autre problématique a largement dominé le débat, à savoir la répercussion du système de financement sur les finances publiques et sur leur assainissement. Il s'impose, en effet, de voir si l'objectif du présent projet s'avère ou non compatible avec l'autre objectif du gouvernement qui consiste à poursuivre l'assainissement des finances publiques.

Je suis le premier à ne pas élever au rang de dogmes ou de certitudes, quel que soit le terme que vous utilisiez, les projections soumises à l'examen de la commission.

La question était de savoir si, par comparaison avec l'évolution prévue dans la déclaration de gouvernement pour rompre l'effet « boule de neige », cette réforme risquait ou non d'hypothéquer l'assainissement des finances publiques.

Les études qui figurent en annexe au rapport et que je considère non comme des certitudes, mais comme un exercice, démontrent que les hypothèses avancées par la Banque nationale aboutissent à une évolution comparable à ce que le gouvernement envisageait de faire en matière de finances publiques sans réforme de l'Etat.

Ik heb nooit onder stoelen of banken gestoken — dat vindt u ook terug in het verslag van het Kamerdebat en in mijn inleidende uiteenzetting in de Senaat — dat deze staatshervorming niet plotseling de problematiek van de sanering, van de openbare financiën doet verdwijnen. Deze staatshervorming holt de noodzaak om verder te saneren niet uit. De doelstelling die in het regeerakkoord is opgenomen, namelijk dat men gedurende een aantal jaren de nulgroei in reële termen moet bereiken en dat derhalve de uitgaven, behalve de interesten, alleen aan

de inflatie kunnen worden gekoppeld, is vlug gezegd, maar wie betrokken is bij het opmaken van de begrotingen, weet dat deze nulgroei niet kan worden gerealiseerd zonder zeer ernstige inspanningen. Daarom moeten deze inspanningen morgen uiteraard ook door de Gewesten en de Gemeenschappen worden geleverd, net zoals ze door de nationale overheid moeten worden voortgezet.

Dat elk niveau zal moeten werken op een kleiner draagvlak, zal ook met zich brengen dat men de problemen minder gemakkelijk zal kunnen omzeilen dan in het verleden het geval was, en dat men sneller met zijn neus op de echte problemen zal worden gedrukt. Men zal ook niet met taboes kunnen werken. Indien men het sneeuwbaaleffect wil doorbreken, en dit is een noodzaak, moeten de Gewesten en Gemeenschappen en de nationale regering een inspanning doen. De nationale overheid heeft hierbij alvast de zekerheid dat voor het pakket dat naar de Gewesten en de Gemeenschappen is overgedragen, de nulgroei gerealiseerd zal zijn.

Pour en terminer avec la problématique du système de financement, je dirai, en réponse aux critiques émises par divers intervenants, que le chapitre concernant la fiscalité s'inscrit parfaitement en parallèle au chapitre de 1980. Nous n'avons rien apporté de neuf; au contraire, nos mesures en matière d'emprunts sont plus limitatives que celles de 1980.

Je dirai un mot à propos de la sécurité sociale bien qu'à mes yeux elle ne fasse pas partie de ce débat.

J'ai précisé clairement à la Chambre que ceux qui considèrent la sécurité sociale comme un des éléments de solidarité faisant partie de ce débat-ci demandent, en fait, qu'elle soit régionalisée.

Ce n'est que si vous considérez, comme je le fais, la sécurité sociale comme un élément de solidarité interpersonnelle, n'ayant rien à voir avec une solidarité interrégionale, que vous pouvez défendre l'idée qu'elle reste en dehors de ce débat, qu'elle ne fait pas partie de la problématique envisagée actuellement.

C'est là la conviction profonde que je défendrai toujours.

Tenslotte wil ik het hebben over de problematiek van de derde fase, of beter gezegd over de verdere evolutie van de staatshervorming. Ook na deze hervorming zullen de staatsstructuren verder blijven evolueren. In welke richting deze evolutie gaat, zal de ervaring moeten uitwijzen.

Het zou verkeerd zijn nu alleen nog aandacht te besteden aan de derde fase en ons hals over kop in dat debat te storten. Ik vrees immers dat men dan uit het oog zal verliezen dat de eerste opdracht er nu in bestaat op het terrein de tweede fase waar te maken. Wanneer de wet die morgen in de Senaat zal worden aangenomen, in het *Staatsblad* is verschenen, dan begrijp ik dat voor de media de zaak is afgerond. Sommigen vonden, overigens iets te voorbarig, dat ze vorige week reeds was afgerond. Het operationeel maken van de inhoud van de wet begint dan nog maar pas. Wij hebben dan wel een hervorming op papier, maar nog niet in de praktijk.

Mijn ervaring met de staatshervorming van 1980 is dat een dergelijke hervorming operationeel maken geen klein bier is. De gehele hervorming van de administratie, de overdracht en herstructurering van de begroting, de overdracht van de eigendommen en zo meer zal heel wat bloed en tranen kosten. Het is een zeer moeilijke, weinig spectaculaire operatie maar wij moeten daar in de eerste plaats de voorrang aan geven. Ik doe opmerken dat ook het Parlement op dat vlak nog werk zal hebben, vermits er nog een wetsontwerp moet komen over de herstructurering van de parastatale instellingen, zoals wij dat ook in 1984 hebben moeten doen voor die welke betrokken waren bij de hervorming van 1980. Deze keer mag die herstructurering echter geen vier jaar duren.

Er komt ook nog een wet die met gewone meerderheid moet worden aangenomen om een aantal zaken te regelen op het niveau van het Overlegcomité, de administraties te Brussel, de Brusselse gemeenten en de Raad van State. De tweede fase waarmaken en operationeel maken is dus prioritair.

Het is mijn fundamentele overtuiging, in dat verband ben ik het eens met de heer De Bondt en de andere leden die over de hervorming van het Parlement hebben gesproken, dat deze

hervorming niet af is zolang wij die dimensie niet hebben ingebouwd. De basisoptie daarvoor was reeds genomen in 1980. Maar ook in dat verband zal de tijd de ideeën doen rijpen.

Bij de uitbouw van de derde fase is voor mij de hervorming van het Parlement, en de afschaffing van het dubbel mandaat prioritair. Dit is een noodzaak voor het evenwicht van de instellingen, meer bepaald het evenwicht tussen het nationaal-federaal gezag enerzijds en de deelgebieden anderzijds. Het is mijn fundamentele overtuiging dat de nationale regering het als enige, op het politieke vlak zuiver nationale instelling, niet kan volhouden.

De nationale regering kan dit niet volhouden als zij tegenover haar geen Parlement vindt met leden die enkel een nationale taak hebben en dus niet de ene dag een opdracht in de deelgebieden hebben en de andere dag op nationaal vlak. De huidige situatie legt inderdaad een hypotheek op het evenwicht van het geheel.

De heer De Bondt gebruikte daarnet de beeldrijke uitdrukking van het nulkamerstelsel. Wij zouden op het parlementaire vlak wel eens kunnen komen tot een gebrek aan evenwicht tussen het nationale niveau en de deelgebieden. Daarom moet er een oplossing worden gevonden, maar dat is in de eerste plaats de taak van het Parlement. Mevrouw Aelvoet moet dus niet ongerust zijn. Er moet echter worden vermeden dat de tweede kamer een kamer van leden met « twee petten » zou blijven. Zoals in de meeste andere federale Staten, moet de Senaat samengesteld worden uit leden die in de eerste plaats senator zijn, ook al kunnen zij een zekere relatie hebben met de deelgebieden of met de andere nationale kamer. De Senaat mag dus niet worden samengesteld uit personen die verkozen worden voor de gemeenschapsraden.

De hervorming van het Parlement is bijgevolg essentieel voor het evenwicht tussen het nationale vlak en dat van de deelgebieden. Zonder deze hervorming is de federale staatsstructuur niet echt af. Die hervorming is de taak van het Parlement zelf, maar de klanken die ik daarover heb gehoord in het debat, stemmen mij hoopvol. Ik hoop dat de voorzitters van Kamer en Senaat ter zake dan ook initiatieven zullen nemen. De regering biedt hierbij haar diensten aan.

In de derde fase komen ook de buitenlandse betrekkingen en de residuaire bevoegdheid aan bod. Op dat vlak is het regeerakkoord echter veel vager en de standpunten moeten dan ook nog verder worden uitgewerkt. Juridisch is dit een niet te onderschatten taak. De buitenlandse betrekkingen moeten immers worden beschouwd in het kader van de gehele internationale context en de residuaire bevoegdheid in het kader van de verhouding tussen nationale bevoegdheden en die van de deelgebieden. De manier waarop de hervorming van de parlementaire instellingen zal worden uitgewerkt, zal echter een grote weerslag hebben op deze twee materies.

Eerst moet dus de tweede fase van de staatshervorming operationeel worden gemaakt. Vervolgens moeten Parlement en regering samen met het oog op het evenwicht tussen de verschillende niveaus in het land de beste formule zoeken voor de hervorming van het Parlement. Dit moet zo snel mogelijk gebeuren, maar wij mogen ons toch niet laten beperken door vooropgestelde kalenders.

Mijnheer de Voorzitter, alvorens te besluiten wil ik, zonder mij te moeien met de aangelegenheden van de Franse Gemeenschap en het Waalse Gewest, even ingaan op een opmerking die terloops werd gemaakt in het debat. Het zou mijns inziens fout zijn de mogelijkheid tot de fusie van beide instellingen aan Franstalige kant niet te overwegen. Niet alleen is deze werkwijze

functioneler, maar het zou ook beter zijn voor het evenwicht van de structuren in ons land.

Mijnheer de Voorzitter, zo kom ik tot het slot van mijn uiteenzetting. Mij zult u niet horen zeggen dat met deze hervorming een mirakeloplossing is gevonden voor onze communautaire problemen en spanningen. Ik heb de gewoonte bij wijze van boutade te zeggen dat de dag dat er geen communautaire spanningen meer zijn, er waarschijnlijk ook geen België meer zal zijn. Ik behoor niet tot degenen die de uitbouw van het federalisme beschouwen als een tussenstation naar het separatisme. Ik behoor integendeel tot degenen die van oordeel zijn dat het samenleven van twee Gemeenschappen in eenzelfde land maar mogelijk is als men elke Gemeenschap autonomie geeft.

Ik heb samen met verscheidene sprekers in het debat aangevoerd dat dit geen unicum is voor België, maar dat dit in de lijn ligt van wat er momenteel in Europa gebeurt. Wanneer wij het samenleven van de Gemeenschappen binnen het Belgisch staatsverband een kans willen geven, moeten wij niet wachten tot het te laat is om de autonomie volwaardig uit te bouwen. In het verleden heeft men op het juiste moment te veel kansen laten voorbijgaan waardoor men in een volgende fase veel verder moest gaan dan men eigenlijk wou.

De heer Luyten. — Zeer juist.

De heer Dehaene, Vice-Eerste minister en minister van Verkeerswezen en Institutionele Hervormingen. — Deze keer heeft men, wat sommigen misschien heeft verrast, tijdig een belangrijke stap gedaan voor de uitbouw van de structuren. Ik spreek de hoop uit dat die structuren morgen tot een betere samenwerking tussen de Gemeenschappen aanleiding zullen geven en dat zij in elke Gemeenschap en elk Gewest aan degenen die daar morgen de verantwoordelijkheid zullen hebben de mogelijkheid bieden een beleid uit te bouwen aangepast aan de noden van hun bevolking. Hopelijk gebeurt dat op een creatieve manier waarbij zij niet wat nationaal gebeurt, alleen maar zullen omzetten op het niveau van hun Gemeenschap, maar waarbij zij van de nieuwe mogelijkheden gebruik zullen maken om nieuwe dingen te doen. Ik hoop tevens dat wij het evenwicht zullen vinden waarbij ook de nationale overheid werkelijk nationaal kan functioneren en als een brugfunctie tussen de Gemeenschappen kan opereren.

Ik kan, ik herhaal het, in dat verband alleen uitdrukking geven aan de hoop die ik koester, want niemand kan ter zake met zekerheid spreken. Ik meen echter dat er een kans is om het doel te bereiken en ik roep u op om die kans te grijpen. (Applaus.)

M. le Président. — Plus personne ne demandant la parole dans la discussion générale, je la déclare close.

Vraagt niemand meer het woord in de algemene beraadslaging? Zo neen, dan verklaar ik ze voor gesloten.

Je vous propose d'interrompre ici nos travaux.

Ik stel voor onze werkzaamheden te onderbreken. (Instemming.)

Le Sénat se réunira demain, samedi, 14 janvier 1989, à 10 heures.

De Senaat vergadert opnieuw morgen, zaterdag, 14 januari 1989, te 10 uur.

La séance est levée.

De vergadering is gesloten.

(La séance est levée à 23 h 15 m.)

(De vergadering wordt gesloten te 23 h 15 m.)

1316